

פטרון
מערכת דעהנתנדב לע"נ הרה"ח
זאב ב"ר משה ע"ה
חו' האה"ח מרת
פעריל ב"ר טובי ע"המתוך
משנתו
של כ"ק
מרן
רבינו
שליט"א

דעה

דע את אלקי
אביך ועבדהו

מהדורת זכרון ברוך: לע"נ הרה"ח ברוך ב"ר פנחס ע"ה - חו' מרת שיינדל מלכה ב"ר אברהם ראובן ע"ה • הרה"ח יעקב צבי ב"ר מנחם ע"ה - חו' רחל מינדל ב"ר יחזקאל ע"ה

משנת החסידות

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

מה בין 'נביא' ממש לבין הצדיקים הרואים בעיניהם מסוף העולם ועד סופו? | מי הוא זה שזוכה להסתכל באספקלריא המאירה? | במה זכה משה רבינו למדרגה היותר נעלה בנבואה? | באיזה דבר נמדדת מעלת הנביא כלפי חבריו? | נביא שקר הוא מעין נביא אומות העולם

..... נְבִיא מְקַרְבָּהּ מֵאַחֶיהָ כְּמִנִּי יָקִים לָהּ ה' אֱלֹקֶיהָ:

מעלת הנבואה בישראל - הסתעפות והמשכה מנביאתו של משה רבינו

מתוך כך עלה ונתקדש עד שכל החושים שלו נעשו רוחניים ונאצלים ביותר, ושוב אינם מוגדרים ומצומצמים בגדרי הטבע ובמחיצות החומר, אלא ביכולתם לחזור ולראות מסוף העולם ועד סופו, ואין שום דבר גשמי מעכב בעד ראייתם, והרי הם רואים בטבעם הרוחני דברים כאלו אשר אין בכח החושים הגשמיים לראותם. וכמו כן, כדרך שהחושים הגשמיים יכולים לשמוע קול הדיבור, כך יכולים החושים הרוחניים לשמוע ולהרגיש את כח ההרהור והמחשבה, ולידע את מחשבות בני אדם, שכן ה'מחשבה' נחשבת - לפי ערך - ככח רוחני, ומעתה מי שיש לו חושים רוחניים מזוקקים, ביכולתו להשיג גם מחשבות והרהורים.

והטעם לכך שרוב בני אדם אינם יכולים להשיג כן, הוא מכיון שהינם אנשים גופניים המוטבעים בחומר, והחושים שלהם הינם חושים גשמיים וארציים, ואין להם אלא את הכוחות והיכולת המוגבלים של טבע הגשמי. אך הצדיק שהפשט את עצמו מן הגוף או שזיכך את גופו, נתהפך טבעו להיות טבע רוחני, וכל חושיו וכוחותיו פועלים בדרך רוחנית, ומכאן זה יכול הוא לראות דברים אשר העין הגשמי אינו רואה אותם ולהשיג עתידות באופן חוץ מדרך הטבע.

אבל כאמור, אין כל זה בגדר נבואה, שעניינה - שפנו אליו בהדיא מן השמים להגיד לו דברים הללו, ולא שהוא השיג מצד כוח חושי נפשו המזוככת.

סיכום ותמצית

'נבואה' - פניית הקב"ה לנביא להגיד לו עתידות. 'רוח הקודש' - השגת הצדיקים מעצמם ע"י כוחותם וטבעם הרוחניים.

ראיית העתידות אצל הצדיקים - השגת ההווה בעולמות העליונים

כל מאורע הנעשה למטה נקבע מתחילה בעולמות העליונים

וביתר עומק, הנה יש לדעת כי כל דבר ומאורע המתרחש כאן בעולם התחתון, הרי הוא יורד ובא ע"פ סדר השתלשלות מן העולמות העליונים. מתחילה נגזר ונחתם הדבר למעלה, ואחר שזכר נקבע הדבר ועומד כמצאיות קיימת בעולם העליון, שוב הוא משתלשל ויורד למטה בעולם הזה. אלא שקיים משך זמן מסוים עד שנשפץ הדבר ונשמי מציאות ממשיית בזה העולם.

פטרון הגליון - אלול

נתנדב ע"י ידידנו הנכבד
בנימין אליעזר זאב הערבסט
מוה"ר זקינו הרה"ח ר' משה שלום ב"ר יעקב ע"ה
נלב"ע כ' אלול תשנ"א לפ"ק
חו' האשה החשובה מרת יכ"ט ב"ר בנימין אליעזר ע"ה
נלב"ע ד' ניסן תשפ"ב לפ"ק

מהות הנבואה: פנייה ישרה מן השמים להגיד עתידות

ונאמר בזה, כי יסוד גדר ה'נבואה' הוא: שהש"ת פונה כביכול אל האיש להגיד לו את הנבואה הזאת ואת העתיד להיות ולהתקיים, אם במטרה שהוא יחזור ויגיד את דבר ה' למי שנשלח אליו, או גם בלאו הכי, רק כענין שכתוב (עמוס ג, ז) 'כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גילה סודו אל עבדיו הנביאים'. אך בכל אופן, מהות הנבואה היא, שישנה פנייה ישרה מן השמים אל הנביא למסור אליו את העתיד לבוא בזמן הבא. וזהו כלליות מדרגת 'נבואה'.

מאידך גיסא, מה שהצדיק יודע ורואה עתידות אין זה בגדר נבואה כלל, שכן לא נפנו אליו מלמעלה לגלות לו עתידות אלו, אלא שהוא מצד עצמו, מכח חושים וכוחות רוחניים שלו, יכול לראות ולהרגיש דברים העתידים להיות באופן חוץ מדרכי הטבע.

צדיקים משיגים עתידות מכח טבעם הרוחני

ביאור הדבר, כי מכאן זה שהפריד הצדיק את עצמו מן גופו החומרי והגשמי, והשלים את עצמו להיות איש רוחני,

ההפרש בין 'נבואה' ל'רוח הקודש'

נביא מקרבה מאחיה כמני יקים לה ה' אלקיה אליו תשקעון וגו', (יח, יט).

נבוא בעז"ה לבאר קצת מסוגיית הנבואה ועניינה, בביאור המדרגות השונות הקיימות בה, וכן במה שנוגע לפרשת 'נביא שקר' אשר ידבר בשם ה' ולא יהיה הדבר ולא יבוא.

מה בין 'נבואה' ל'בת קול' ו'רוח הקודש'

ונפתח את דברינו בביאור מהות ההבדל וההפרש הקיים בין מדרגת 'נבואה' ו'רוח הקודש' ששרתה על הנביאים - שעליה אמרו חז"ל שנסתלקה מישראל משמתו חגי זכריה ומלאכי בתחילת ימי בית שני (יומא ט:), לבין מדרגת 'בת קול' שעדיין היו משתמשים בו גם זמן רב לאחר מכן (שם). ולא עוד, אלא שאפילו בזמנים שלאחריו כאשר לא היה מצוי עוד ענין הבת קול, הנה בעינינו ראינו ובאזנינו שמענו בכל משך הדורות אצל צדיקים וקדושי עליון, שהופיעה רוח הקודש בבית מדרשם, ויכלו להגיד עתידות ולראות מסוף העולם ועד קצהו למעלה מדרך הטבע. ויש להתבונן ולהבחין מה בין ענין 'רוח הקודש' זו השורה גם כעת אצל צדיקי הדורות, לבין מדרגת הנבואה שנחסרה מאיתנו מזמן בית שני(א).

דברי נבואה צריכים להתקיים במילואם - בניגוד לגלויי רוח הקודש

איברא, כי אכן מצינו חילוק ברור להלכה למעשה בין נבואה ממש לבין רוח הקודש ששרתה אצל הצדיקים. שכן לגבי נבואה מפורש כאן בפרשתנו כי בהכרח שיתקיימו דברי הנביא במילואם כמות שהם, ולא יפול מהם דבר ארצה, ולולא

א. אכן הארז"ל (שער רוח הקודש דרוש א') האריך בביאור ההבדל וההפרש בין נבואה ל'רוח הקודש', בין מדרגת נביאים לבין כתובים, אמנם אין הדבר נוגע כאן, שכן לערכינו חשובות כל מדרגות הללו בגדר 'נבואה', וכאשר בטלה נבואה, בטלו הנביאים והכתובים כאחד.

ומעתה, האדם שזכה לחושים רוחניים, ובגודל קדושתו ופרישותו הוא מתדבק ומשיג בעולמות העליונים, ביכולתו לראות את המאורעות הבאים עוד קודם שנעשה ונתגלה הדבר בפועל ממש, **שכן הוא רואה אותם כמות שהם עתה בעודם בעולמות העליונים טרם יירידתם למטה, והוא רואה זאת בחוש כמציאות קיימת**, אחר שדברים אלו כבר קיימים ועומדים בשמים ממעל. ונמצא, כי מה שהצדיק אומר ומגלה את העתיד להיות, לאמיתו של דבר אין זה כמגיד עתידות שעדיין לא אירעו, אלא הוא רק מגלה ומספר על ענין הקיים ועומד כבר עתה למעלה.

חכמי הטבע ומזג האויר אינם מגידי עתידות

משל למה הדבר דומה, למה שחכמי הטבע יודעים להגיד את מזג האויר העומד להיות בימים הקרובים. הנה בוודאי אין בכך שום ראיית עתידות, אלא שע"י הכלים המיוחדים שבידם יכולים הם לראות את הנעשה עתה בחלל אויר העולם, כגון שישנה רוח סערה המתקרבת ובאה, או שנטיית העננים הם לכיוון זה וכדומה, ומכאן כל הנתונים האלו ביכולתם לקבוע בבירור כי למחר ירדו גשמים. נמצא אפוא, שאין החכם אומר אלא את המצב הקיים כבר עתה למעלה במקום העננים, ולא חזות העתיד.

סיפורי עתידות מכח ראיית הדבר מרחוק

דוגמא נוספת לדבר, כגון שישנו צופה הממעיט את עצמו על גבי מגדל גבוה, והוא רואה מרחוק כי חיל גדול של מדינת האויב מתקרב ובא לקראת המדינה. וביודעו את אופן מהירות הליכתם, ולפי הכלים הנתונים לרשותם, ביכולתו לשער ולקבוע כי בעוד יומיים יגיעו האויבים לכאן, ועל כן הוא מכריז ואומר כי בעוד שני ימים יבוא צבא האויב אל המדינה.

הנה האומר כן בוודאי אינו נחשב כנביא ולא כחזה עתידות, כי באמת לא ראה כלל מאורע של זמן העתיד, אלא שראה את המצב ההווה עתה מרחוק, ומתוך כך יכול הוא להגיד מה שלכאורה יהיה בזמן העתיד. ואכן, אילו היו דברים נאמרים בדייקנות מוחלטת, והוא היה מספר את מה שראה באמת, לא היה לו לומר אלא שהוא רואה עתה צבא העומד במצב כזה וכזה, ותו לא, ושוב היה כל אחד ואחד מבין מעצמו מה עתיד להתהוות בעוד יומיים.

והנה על דרך זה ממש מתבאר הענין מה שהצדיקים יודעים ורואים עתידות. כי ע"י כוחותיהם הנעלים וחושיהם הרוחניים מסתכלים הם למעלה בעולמות העליונים, ורואים שם בהווה את כל מה שנגזר להיות בעתיד למטה, ומתוך כך יכולים הם להגיד עתידות. אבל באמת, עצם ראייתם הוא על דברים הקיימים ועומדים כבר עתה למעלה.

בהשגת נבואה אי אפשר שיפול דבר ממנה

וביסוד זה שנתבאר ההבדל השורשי בין נבואה - שהיא מה שהש"ת פונה להראות עתידות ממש אל הנביא, לבין רוח הקודש - שהיא מה שהצדיקים רואים ומרגישים בעצמם את העתיד להיות מכח חושיהם הרוחניים והתדבקותם למעלה, יבואר היטב הטעם לכך שיתכן הדבר שלא יתקיימו לבסוף דברי הצדיק ממש כפי שאמר, וכי הצדיק לא נעשה בכך כמופרך חלילה.

כי אילו דברי הנביא המגיד את אשר הראה אליו הש"ת בנבואה דברים העתידיים להתרחש בעולם, הנה אין מקום כלל וכלל שלא יתקיימו דבריו במילואם, **כי הרי הש"ת בעצמו כביכול פנה אליו לומר שכך וכך עתיד להיות, ומעתה איך אפשר שיחול בו איה שינוי ח"ו**, הלא דבר אלקיני יקום לעולם (שע"מ ח. נ). ואם אכן רואים נחקים לבסוף אף פרט אחד מדברי הנביא, הרי זו הוכחה גמורה וברורה שאלו הדברים לא דיבר ה', ובזוהן דיברו הנביא, ובצדק גמור נחשב הוא כנביא שקר על כך.

הגזרות שבשמים עדיין יכולות להשתנות

שונה הדבר אמנם כאשר לא נאמרו הדברים אלא מכח תפיסה בעולמות העליונים, כאשר הצדיק בכוחותיו הרוחניים רואה מעצמו את המתרחש למעלה, הנה ככגון דא אין שום הכרח שיתקיים הדבר בכל אופן, כי כדרך במשל הנוכר - הצופה הרואה חיל גדול המתקרב ובא, הנה המציאות יכולה להשתנות בכל רגע ע"י סיבות שונות, כגון שצבא האויב יתחרטו ויטובו על עקבותיהם וכדומה, ונמצא כי הגם

שבפשטות ולפי ההשערה הפשוטה אכן עתיד להיות כך וכך, מכל מקום אין כאן הכרח וודאות מוחלטת.

ככה ממש הוא בדידן. כי הגם שראה הצדיק בעולמות העליונים איוז גזירה העתידה לבוא וכדומה, ואכן בוודאי האמת היא כדבריו שכן נגזר הדבר למעלה באותה שעה, **בכל זאת עדיין לא נקבע כן כמציאות החלטית כל עוד שלא נמשך הדבר למטה ונתגלם להיות מציאות ממשית בזה העולם**, ואין שום הכרח שיתקיים הדבר ממש במדויק באופן זה, כיון שעדיין תלוי ועומד באויר. ראשית כל, יתכן שגזירה זו תשתנה לבסוף ולא תימשך למטה כלל, ואף גם אם לא תשתנה לגמרי, מכל מקום ישנן דרכים שונות איך משתלשלים הדברים לזה העולם והיאך הם יציאים אל הפועל.

ונמצא שאין כאן שום סתירה ופירכה אל הצדיק אם לא יצא הדבר ממש כפי שאמר מתחילה. ואפילו אם נאמר כי אכן ישנו אופן ודרך שמכווח יכול הצדיק לראות עתידות ממש [ולא רק כדוגמת הצופה הנוכר], עם כל זאת כיון שסוף סוף לא פנה אליו הש"ת בהדיא לגלות לו את עתידות אלו, ואין עליו שליחות ישירה לגלות את מה שראה, שוב אינו נעשה מופרך באם בסופו של דבר לא עלה הדבר כפי שהגיד. שכן כלל זה שקבעה התורה 'אם לא יהיה הדבר ולא יבוא, הוא הדבר אשר לא דיברו ה'" לא נאמר אלא אך ורק לגבי ה' שמתנבא בנבואה ממש מאת ה', וכל זמן שלא נאמרו דבריו בדרך של נבואה, ואינו נחשב בגדר נביא, אין כאן שום סתירה לצדקתו ולרוחו קדשו.

סיכום ותמצית

הצדיק משיג את הדבר בהיותו עדיין למעלה בעולמות העליונים, כדוגמת חכמי מזג האויר ורואה חיל גדול הבא ממרחק. השגת נבואה צריכה להתקיים כליל - כיון שנאמר כן ישירות מפי הקב"ה, משא"כ הגזרות הנראות בשמים יכולות להשתנות.

ג

חילוקי מדרגות בבהירות מראות הנבואה

'אספקלריא המאירה' ו'אספקלריא שאינה מאירה'

נבוא עתה לבאר את שתי המדרגות שמצינו בענין נבואה; הסתכלות **באספקלריא המאירה** וב**אספקלריא שאינה מאירה**, וכדברי חז"ל הנודעים (יבמות מט): 'כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה'.

הן שתי מדרגות כלליות במראות נבואה

הנה, על אף שבפשטות לשון הגמרא כללו את כל הנביאים כולם באספקלריא שאינה מאירה, ורק משה רבינו לבדו הוא שנסתכל באספקלריא המאירה, אולם בספר התיקונים (תיקון ל', עה). ביארו כי **חילוק זה אינו תלוי דווקא בין משה רבינו לשאר הנביאים, אלא מדובר בשתי מדרגות כלליות בעצם השפעת הנבואה**. [אלא שמדרגת 'אספקלריא המאירה' היא עיקר שורש מדרגתו של משה, ובמילואה לא נתקיימה אלא בו, בעוד ששאר הנביאים שזכו לה לפעמים, ינקו את מדרגה זו ממנו, וכמו שיבואר בהמשך בעז"ה].

'אספקלריא המאירה' - בחי' ז"א, רחמים. 'אספקלריא שאינה מאירה' - בחי' מלכות, דין

וזה לשונם: 'אית נביאים ואית נביאים, אית נביאים דאינון מארי דביתא דמטרונתא, ואית נביאי דאינון מארי דביתא דמלכא, אלין באספקלריא דנהרא, ואלין באספקלריא דלא נהרא, נביאים דאספקלריא דנהרא אינון מסטרא דהוי"ה, ונביאים דאספקלריא דלא נהרא אינון מסטרא דאדנ"י, ואינון שקלין לאורייתא דכתב ואורייתא דבעל פה, נביאים מסטרא דאדנ"י מסטרא דירא, ונביאים דאינון מסטרא דהוי"ה אינון מסטרא דאהבה, עד כאן.

[פירוש הדברים, כי השם הקדוש של מידות נצח והוד, מקום יניקת הנביאים, הוא השם 'צבא-ות'. והנביאים הזוכים לראות ב'אספקלריא דנהרא', יניקתם מבחינת הו"ה **צבא-ות**, שמצד ספירת הנצה, כנגד בחי' ז"א, ונבואה זו באה מצד הרחמים. ואילו הנביאים שמדרגתם היא 'אספקלריא דלא נהרא', אחיותם מבחינת **אדנ"י צבא-ות**, ספירת ההוד, שהיא בחי' מדת המלכות

[נוקבא], ונבואה זו באה מצד הדין, כענין 'יניגא דמלכותא' (גישן י' זוה"ק ח"ג יא)].

כפי ערך זיווך הגוף של הנביא כן הוא זוכה לבהירות יותר במראה הנבואה

וביאור ההבדל בין שתי מדרגות אלו, והדרך לזכות על ידה למדרגת 'אספקלריא המאירה' הוא, דהנה, בכדי שיקבל האדם נבואה מאת ה', ובכדי שיהא ראוי לשמש כשליח מן השמים להגיד את דבר ה' לבני אדם, עליו להכין את עצמו להיות כלי מוכשר וראוי לקבלת הנבואה. והעבודה המכשירה את האדם ומביאה אותו לכלל נבואה, היא בדוגמת העבודה שנתבארה לעיל לגבי השגת רוח הקודש בזמן הזה, והיינו שעליו להתקדש להיטהר ולזכך את גופו, ולהפוך את עצמו לאיש רוחני מאוד, עד שיהיה ד"י מזוהך וראוי שתשרה עליו שכינה, ויזכה לשמוע את דבר ה'.

מעלת הנביא תלויה במדת בהירות הנבואה

והנה כפי גודל הזיווך והטהרה של הנביא, בכך ממש תלויה מדרגת הנבואה שהינו זוכה לקבל, באספקלריא המאירה או באספקלריא שאינה מאירה, שכן **כפי מדת הזדככות גופו וטהרתו מחומריות הגוף וזוהמתו, כך הוא זוכה להשיג בבירור ובבהירות יתרה את מראה הנבואה**. וכל נביא ונביא זוכה לקבל את דבר ה' כפי ערך מדרגתו וקדושתו, וכדברי הרמב"ם (שם פ"ו ה"ב) 'הנביאים מעלות מעלות הן, כמו שש' בחכמה חכם גדול מחבירו, כך בנבואה נביא גדול מנביא'.

ובענין זה בלבד - בגודל מדרגת בהירות מראה הנבואה - הוא שנמדדת את גדולת הנביא ומדרגתו. כי מעלת נביא אחד על זולתו איננה נמדדת בעצם הסודות והידיעות הנעלמות המתגלים אליו מה שלא נתגלו לאחרים, שכן כבר יתכן שנביא אחד יהיה שליח מן השמים לגלות סודות גדולות ונפלאות מאוד - אם מצד שורש שנמתו, אם מצד צורך השעה וטובת הדור, אשר סודות אלו לא נתגלו לנביאים אחרים הגדולים ממנו במעלתם ובקדושתם. נמצא שלא בעצם הידיעה והגילוי נמדדת מעלת הנביא וגדולתו, **אלא גדולת הנביא לאמיתתה היא מצד מהות הנבואה שקיבל מן השמים, וכפי גודל הבהירות שנתגלה אליו המראה העליון**, ובענין דבריהם ז"ל הנזכרים לגבי מעלת משה על שאר הנביאים, שהוא מצד מה שהוא נסתכל באספקלריא המאירה, בעוד ששאר הנביאים נסתכלו רק באספקלריא שאינה מאירה.

מעלת נבואתו של משה רבינו - שהיא בבחינת 'תמונת ה' יביט'

וגם בכתובים חזינו כן בהדיא, כאשר שיבחה התורה את מעלת נבואתו של משה רבינו על פני שאר הנביאים, אמר הכתוב (במדבר יב, ו-י) 'אם יהיה נביאכם ה' במראה אלו אתוודע, בחלום אדבר בו, לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט'. והנה אילו היתה מעלת הנביא תלויה בכך שיוודע עתידות ונסתרות יתר על זולתו, אזי היתה לה לתורה הקדושה לקבוע את מעלת משה רבינו במדרגת הנבואה מצד זה שהינו רואה ויודע דברים כאלו אשר שום נביא זולתו לא ראה אלא ידע מעולם. [ואכן כפי הנראה אין הכרח לומר שמשה רבינו ידע עתידות יתר על שאר הנביאים, שהרי חזינו כי דניאל השיג את זמן קץ הימין (מגילת ג), ואילו לגבי משה רבינו ע"ה לא מצינו שנאמרה בו השגה זו]. ומכך שלא תלתה התורה את מעלת נבואתו של משה בדבר זה, הרי שלא בזה תלויה מעלות הנבואה, אלא כל יסודה הוא באופן הראיה; אם היא ב'מראה' וב'חלום' אם שהיא בבחינת 'תמונת ה' יביט'. ובענין זה אכן לא מצינו בשום נביא שיתעלה למדרגתו של משה, ורק בכך נמדדת מעלת הנביא על חבירו.

וכפי האמור, מדרגות מראה הנבואה ובהירותה תלויות כפי גודל הזיווך והטהרה שמשלים הנביא את עצמו להיות כלי מוכשר שתחול עליו הנבואה. ובכך אכן זכה משה רבינו למעלה יתרה בנבואה, בהיותו מובחר מין האנושי שזיכך את חומריותו לגמרי, כפי שיבואר לפנינו בעז"ה.

סיכום ותמצית

שתי מדרגות נבואה: 'אספקלריא המאירה' ו'אספקלריא שאינה מאירה'. מעלת הנביא תלויה בעיקר בגודל בהירות מראה הנבואה, כמעלת משה רבינו שדיבר עמו ה' פנים אל פנים. וזה תלוי בערך הזדככות וטהרת הגוף של הנביא.

מעלת משה רבינו בנבואה - מכח הזדככות הגוף כמו הנשמה

משה רבינו זיכר את גופו שיאיר כמו הנשמה

והנה עיקר הנקודה המבדלת בין הזיכוך של משה רבינו לבין זה של שאר הנביאים, ואשר מכווחה שנתנה אופן הנבואה שזכה הוא להשיג ממה שהשיגו הם, הוא מצד **שמשה רבינו זיכר את עצמו כל כך עד שלא קיימה שום סתירה ומחיצה בין הגוף שלו לבין נשמתו**, משום כך לא היה צריך כלל להפשיט את עצמו מגופו בכדי לקבל את דבר ה', וכמו שבמפורש נאמר בקרא הני"ל 'פה אל פה אדבר בו, ומראה ולא בחזיתו, ותמונת ה' יביט', וכן כתוב עוד (להלן לה.) **ו'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים**. וזה בניגוד גמור לשאר הנביאים, אשר אצלם לא היה הגוף יכול לעמוד איתן מפני המראה הגדול הזה.

משה רבינו השיג נבואה בעומדו על מעמדו שלם

וכן הם דברי הרמב"ם בזה (שם), 'הנביאים מעלות מעלות הן וכו', וכולן אין רואין מראה הנבואה אלא בחלום בחזיון לילה, או ביום אחר שתיפול עליהן תרדמה, כמו שנאמר 'במראה אליו אתודע בחלום אדבר ב'. וכולן כשמתנבאים אבריהן מודדעזעין, וכח הגוף כשל, ועשתנותיהם מתטרפות, ותישאר הדעת פנויה להבין מה שתראה, כמו שנאמר באברהם (בראשית טו, יג) 'והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו', וכמו שנאמר בדניאל (י, ה) 'והודי נהפך עלי למשחית, ולא עצרתי כח'.

ובהמשך שם מסיק (הלכה ו') 'כל הדברים שאמרנו הם דרך נבואה לכל הנביאים הראשונים והאחרונים, חוץ ממשה רבינו רבן של כל הנביאים. ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים, שכל הנביאים בחלום או במראה, ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד וכו'. כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין, ומשה רבינו אינו כן, הוא שהכתוב אומר (שמות לג, יא) 'וידבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו', כלומר כמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חבירו, כך היה כח בדעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה והוא עומד על עומדו שלם, עד כאן לשונו.

ומה שיכול היה משה לקבל את דבר ה' בעודו עומד על עומדו השלם, בשלימות הגוף והנפש, הרי זה מכח זיכוכו את הגוף הגשמי בתכלית השלימות, עד שהאיר אצלו ממש כמו הנשמה, בלי שום חילוק ביניהם, ומתוך אחדות זו לא היה גופו כושל ולא היו אבריו מודדעזעים בקבלתו את הנביאים.

זיכוך הגוף - שבירת התאוות, זיכוך הנשמה - תיקון המידות

וביאור הענין הוא, דהנה באופן כללי יש להגדיר ולומר, כי העבודה המצטרכת על זיכוך הגוף - עניינה היא: **שבירת התאוות** החומריות הגסות, הבאות מצד הגוף הבהמי. מאידך, העבודה שמצד **הנשמה** ונפש הרוחנית - עניינה היא: סהרת **ותיקון המידות** המגוננות שבלב. וזה עפ"י מה שכתב הרב בעל התניא זי"ע (ליקוטי אמרים, פרק ג') כי כל נפש כלולה מעשר ספירות, שהן המידות הקבועות שבה, אהבה, יראה, התפארות וכו', ומידות אלו הן על נטיות נפשיות הדבוקות ומשתייכות ביותר לעצם הנפש, ובכך נחשבות כחלק בלתי נפרד מן הנפש עצמה. ונמצא שלפי ערך נחשב, כי העבודה על תיקון המידות הרעות היא בבחינת זיכוך הנשמה. ומעתה, **כדי שיזכה האדם להשראת השכינה בשלימות, עליו לעבוד עבודה כפולה**; זיכוך התאוות - מצד חומרת הגוף, ותיקון וביורר המידות - מצד הנשמה.

השורש לתיקון המידות - מדת הענוה

והנה נודע בספרים הקדושים, **כי שורש ואב לכל המידות המגוננות - הוא מדת הגאווה והישות**. ואכן מצינו בתורה כי עיקר מעלתו ושבחו של משה רבינו ראש הנביאים נאמר בענין מדת הענוה, כדכתיב (במדבר שם, ג) 'והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה'. הרי שבהיותו מושלם בתיקון המידות כולו, הנה בראש ובראשונה זיכך את עצמו בתכלית ממידת הגאווה - שהיא השורש להן, ובכך נחשב כי הוא נודרך יתר על שאר הנביאים - מצד נשמתו - כדי להיות כלי ראוי לקבלת שלמות מעלת הנבואה.

השורש לזיכוך החומריות - פרישות מיצרא דעריות

מאידך גיסא, **הראשון לכל התאוות החומריות והגופניות - הוא יצרא דעריות**. וגם בדבר זה חזינן כי משה רבינו ע"ה היה מושלם ומזוכך בו למעלה ממדרגת כל שאר בני האדם, וזה

במה שפירש מן האשה לגמרי (שבת טו.). ופרישות זו היתה מטעם שלעת עתה אי אפשר עדיין לזכך לגמרי את היצרא דעריות עד עת קץ (ראה יומא טו.), ולפיכך הוצרך הוא לפרוש מן האשה כדי שיהיה גופו מקודש בקדושה רבה ללא שום הפסק חומרי כלל (והדברים ארוכים ואכמ"ל).

מעלת משה רבינו בנבואה - מפתח גודל זיכוכו בגופו ונשמתו

הרי למדנו מכאן, כי משה רבינו זיכך וטוהר את עצמו בתכלית השלימות - הן מצד הנשמה והן מצד הגוף, ובזה נתקדש בקדושה של מעלה בגופו ובנשמתו, ומטעם זה זכה לקבל את דבר ה' ומראתו עליונה בבחינת 'פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו', ולא נחלש או כשל גופו בראותו את מראה כבוד ה' כאש אוכלת, אלא עמד על עומדו שלם.

ואכן כי כן רואים בכתובים בבירור, שהקדימה התורה לבאר ולשבח את מעלת משה רבינו וגודל מדרגתו דוקא בשני דברים יסודיים הללו של זיכוך הגוף והנשמה, הן מה שנאמר שם כלפי טהרתו מחומרת הגוף (שם, א') 'ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח', ופרש"י: על אודות גירושיה. ושנית, מיד בסמוך, כלפי הזיכוך שמצד הנשמה ותיקון המידות - 'והאיש משה עניו מאוד מכל האדם' וגו', הרי לנו עדות התורה שנודרך ביותר הן בגופו והן בנשמתו. ומיד אחרי כן פירש הכתוב את מעלתו היתרה על כל שאר הנביאים בענין שלא היתה סתירה וחציצה בין הנשמה אל הגוף בקבלתו את הנבואה, להורות שמכח זה זכה לראות באספקלריא המאירה ע"י גופו ונשמתו כאחד (ראה שם בהמשך דברי הרמב"ם).

כפי דרגת הזיכוך של הנביא כן הוא הרמב"ם יותר למדרגת נבואת משה רבינו

וכדרך שהיה אצל משה רבינו, אדון כל הנביאים, כן הדבר לגבי שאר הנביאים המקבילים ומסתעפים מכוחו. **כי ככל שיתעלה הנביא יותר ויותר להיותו מוזכך ברוחניות ובגשמיות, עד שלא תהיה עוד סתירה כל כך בין הגוף אל הנשמה, כך הוא מתקרב יותר למדרגת נבואתו של משה**, אשר זוהי מדרגת הנבואה האמיתית על נכונה. וכדרך ששיבחה התורה את מעלת משה רבינו אב הנביאים שזכה לראות תמונת ה' במראה בהיר ולא בחזיתו, כמו כן שאר הנביאים הנמשכים ממנו יכולים גם הם לקבל ולהמשיך על עצמם מעין בחינה זו. ואף כי בוודאי קיימים חילוקי מדרגות רבים בזה עד כמה ישנה השתוות והתאמת הגוף אל הנשמה, ובדומה לזה ישנן מדרגות ומעלות שונות במדת בהירות הנבואה, ושאר הנביאים בוודאי לא ראו את נבואתם באותה הבהירות כמשה רבינו ע"ה וכמו שהעידה התורה בעצמה, אך כלל הדברים הוא, כי ככל שזיכך הנביא יותר את גופו והגשמי, וייעשה כלי מוכן לקבל נבואה כראוי, כך יעלה בידו להשתלם ולהתעלות יותר ויותר במעלות הנבואה הזכה.

סיכום ותמצית

משה רבינו השיג את מראה הנבואה בעמדו על עומדו השלם, מכח זיכוך הגוף להאיר כמו הנשמה. זיכוך הגוף - שבירת התאוות, ובראשם יצרא דעריות. זיכוך הנשמה - תיקון המידות, ובראשם מדת הגאווה. שני אלו מצינו בשלימות במשה רבינו - ענוה ופרישות ממש. **כפי דרגת זיכוך של הנביא כן הוא מתקרב למדרגת נבואת משה רבינו**.

נביא שקר - השגת נבואה מתוך היכלות הטומאה

מי שאינו משתדל כלל לתקן הגוף והנפש - בהכרח שבדוכ בהיכלות הטומאה

אמנם, כאשר האדם המשתדל והרודף אחר כוחות רוחניות, והינו דבוק בעניינים מופשטים שלמעלה מן הטבע, איננו משתדל ונותן יגיעתו כלל לזכך את גופו ואת נשמתו כראוי, הן מצד הנשמה - שיש בו עדיין שמץ של ישות וגיאות, ואיננו משתדל לקנות את מדת הענוה כדבעי, והן בענייני החומר והגוף, שבעת ירידתו והסחת דעתו מדבקותו הרוחנית, הרי הוא לוחץ אחר תאוות וחומריות גסות כדרכם של בעלי תאוה שפלים, הנה הנהגה מקולקלת זו מהווה סתירה מובהקת בעד השגת הנבואה על נכון.

ולא עוד, אלא כי **הרי זה כהוכחה ברורה שגם כל אותה ה'רוחניות' שבו איננה ממקור האמת כלל**, וגם בעלייתו המדומה לעסוק בעניינים נפשיים ושמימיים, ובעת ההתדבקותו למעלה

אל חלק הרוחניות שבו, אין הוא משיג ומגיע אל היכלות הקדושה, אלא כל דבקותו והשגתו אינן אלא בהיכלות הטומאה והסטרא אחרא, אשר הם גם כן היכלות רוחניים בעלי כוחות נעלמים, אלא שהם מסטרא דרע.

'נביא שקר' הוא מי שיש לו כוחות נבואה - אך מצד הטומאה

וביסוד זה יובן היטב עניינו של ה'נביא שקר' המבואר בפרשתו. כי הנה הדבר פשוט שאין כוונת התורה לסתם אדם בדאי, האומר בפיו דברים ריקים שבאה אליו נבואה משמים, שכן איש כזה אינו אלא משוגע או רמאי, ולא ייקרא בשם 'נביא' כלל, אלא היה הכתוב מייחד עליו אזהרה מיוחדת ואומר **'אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי' וגו'**, אלא **ברור הדבר שהפסוק עוסק במי שהוא אכן בגדר 'נביא'**, והיינו שידוע לנו שיש לו השגות רוחניות וכוחות נעלמים, אלא שבכל זאת לא מוכרח ששפע נבואתו בא מהיכלות הקדושה, ובזה צריכים אנו לברר ולעמוד על אמיתת נבואתו.

נביאי אומות העולם - קבלת נבואה באופן של מקרה וטומאה

והענין הוא, כי הנה מצינו **מציאות של נבואה גם אצל אומות העולם**, כמו בלעם וחבריו (ראה במ"ד כ, א), והיינו שהיתה הנהגה כזו שהשית' גילה סודות אל הסט"א כדרך שגילה בצד הקדושה, בבחינת 'זה לעומת זה עשה האלקים' (קהלת ז, ד). ומצד זה קיימה אפשרות שגם אדם שאיננו באמת איש קדוש ונעלה יזכה לאיצו בחינה ודרגה של ראיית עתידות. [וגם אחר שביקש משה רבינו מהשית' 'ונפלינו אני ועמך' (שמות לג, טז), שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים (ברכות ז, ט), מכל מקום עדיין נשארה בתוך כלל ישראל עצמם נביאים אשר מצד חוסר זיכוך מידותיהם וחומריותם היו מעין נביאי אומות העולם, ויניקתם היתה משורש הסטרא אחרא].

והנה גילויים אלו שקיבלו נביאי אומות העולם, בוודאי לא היו באופן שהשית' פנה אליהם ישירות ובאהבה, אלא נשתלשלו ובאו להם בדרך ארעי ומקרה בעלמא, כענין דכתיב לגבי נבואתו של בלעם (שם כג, ד) 'ויקר אלקים אל בלעם', ופירושוו חז"ל (בב"ר נב, ה) כאדם שהולך אצל פילגשוניות ובסתר, והיינו שהיתה נבואתם בדרך מקרה. **כי הם הסתובבו סביב פתחי היכלות הטומאה, והיו זורקים להם איזו פירור נבואה וראיה מלמעלה**. ואפילו אם נאמר שלא היו משטים בהם לגמרי מן השמים, להראות להם חזיונות שאינם כלל, מכל מקום כיון שסוף סוף יש לנבואה זו אחיזה ושייכות להיכלות הטומאה המעורבבים, בוודאי אי אפשר היה להם לראות נבואה זו בבירור, והיתה בו בהכרח תערובת טוב ורע ודמיונות שקר.

'נביא שקר' - תערובת דמיונות ושקרים הבאים מתוך היכלות הטומאה

ומעתה הוא הדין ממש לגבי אותם הנביאים שקמו בכלל ישראל שהיתה להם שייכות לצד הטומאה. הנה **מאחר שנביאותם נמשכו מתוך היכלות של הסט"א, בוודאי היתה בהן תערובת דמיון ושקר**, ועל כן באו הם בקל לידי טעות, ולא תפסו את אמיתת הנבואה, ולפיכך היה מקום רחב שלא יהיה הדבר ולא יבוא, וממילא היתה זאת הוכחה ברורה כי 'הוא הדבר אשר לא דיברו ה', בזדון דיברו הנביא', והרי הוא נביא שקר גמור המחויב מיתה.

נביאי האמת מקבלים נבואתם מפי השית' בעצמו

אמנם, שאר נביאי האמת והצדק שעמדו לישראל בכל הדורות, שהינם המשכה והסתעפות של משה רבינו ע"ה, אף כי בוודאי אינם עומדים באותה מדרגה עליונה ונשגבת שלו ממש, מכל מקום שייכים הם לגמרי למחנה הקדושה, ומקבלים את שפע נבואתם כשהיא מבוררת, נקייה ומושלמת מתוך היכלות הקדושה העליונים, ובוודאי אין בנבואתם שום תערובת של סיגים, דמיון ושקר כלל, ואנו מאמינים באמונה שלימה שכל דברי הנביאים אמת ויציב, שכן השית' בעצמו הוא שפונה אליהם באהבה ומנלה להם נבואתו הטהורה מן השמים, ועליהם וכיצאם בהם נאמר 'נביא מקרבך מאחיק כמוני (משה רבינו) יקים לך ה' אלקיך אליו תשמעו'.

סיכום ותמצית

מי שאינו עוסק כלל בתיקון הגוף והנפש בהכרח שהתדבקותו למעלה היא בהיכלות הטומאה. נביאי שקר בישראל - מעין נביאי אומות העולם המקבלים נביאות בדרך מקרה וטומאה, ויש בהן תערובת דמיון ושקר. משא"כ נביאי האמת שבישראל מומשיכים נביאותם ממדרגת משרע"ה - 'נביא מקרבך מאחיק כמוני'.

השופטים והשוטרים עוסקים בענין **תיקון הדין**, ולכן יש להם שייכות עם הדין של מעלה. זה נרמז בתיבת **שעריך** העולה כמנין **ש"ך** עם **פ"ד** שהם שני מיני הדינים, אשר השופטים והשוטרים צריכים לעסוק בתיקונם.

ועומק תיקון הדין והמשפט, הוא להיות **"בית דין של זכות"**, שהוא על ידי גילוי בחי' "יועמד כולם צדיקים" (ישעיה ס, כא), אשר בבחי' זו זוכים כל ישראל בדין. והוא ענין **"שער החמישים"** אשר שם הוא שורש קדושת נשמות ישראל, ומצידו זוכים כל ישראל בדין. ולכן **"ש"ד פ"ר"** עולה בגי' **"י"ב פעמים נ"**, כי תיקונו בא על ידי **גילוי שער ה' בכל אחד מ"יב שבטי ישראל**. ועל כך רמז הכתוב באמרו "שופטים ושוטרים תתן לך וגו' אשר ה' אלקיך נתן לך לשבטיך", אשר **"לך"** הנוכח כאן הוא בגי' נ', והוא מתגלה **"לשבטיך"** **"י"ב פעמים"**.

וביום ראש השנה הוא יום הדין והמשפט, ממתיקים את הדינים האלו על ידי השופר. כמו שכתב האריה"ק כי **'שופר'** יחד עם ה**'יד'** האוחזות בשופר, הוא בגי' **'ש"ץ פ"ר'** (פעי"ה שופר פ"א), כי באמצעות השופר ממתיקים דינים אלו. עוד כתב שם האריה"ק, כי יש בשופר צד של **'מיצר'** וצד של **'מרחב'** [כענין הפסוק שאומרים בשעת תקיעת שופר **'מִן הַמִּצֵּר קִרְאתִי יְיָהּ עֲנֵנִי בִמְרֹחַב יְיָהּ'** (תהלים קיח, ה)]. וצד המיצר הוא כנגד שם **'א"ל'** מזהג מדות של רחמים, וצד המרחב הוא כנגד מדת **'ורב חסד'**, וזה חלק מהמתקת דיני ש"ץ ופ"ר הנרמזים בשופר. ויש לרמוז על המתקת זו בפסוק הנזכר, כי **'שבט'** הוא בגי' **'א"ל'** עם **'ורב חסד'**.

והנה מבואר בספח"ק, כי י"ב השבטים מכוונים כנגד י"ב צירופי שם הו"ה" (כמו שנדפס בסידורים בכוונת השם של מוסף לראש חודש). ונתבאר במקו"צ כי אם באים למצוא חילוק על דרך הרמז בין שתי תיבות שאותיותיהן שוות בצירוף שונה, הרי זה על ידי חישוב מניינם על דרך אחוריים (שאתאר כל אות חוזרים לאחור אל תחלת התיבה). וכאשר נחשב באופן זה את י"ב צירופי שם הו"ה" (י"ב יהיה הו"ה ע"ב, י"ב יהיה יהו"ה - ע"א, י"ב יהיה יהו"ה - ע"ג, ה"ה יהיה הו"ה - ב"ה, ה"ה יהיה יהו"ה - ס"ג, ה"ה יהיה יהו"ה - ב"ג, ה"ה יהיה יהו"ה - ס"ד, ה"ה יהיה יהו"ה - ב"ט, ה"ה יהיה יהו"ה - ס"ט, ה"ה יהיה יהו"ה - ס"ה, ה"ה יהיה יהו"ה - ס"ו, ה"ה יהיה יהו"ה - ס"ז, ה"ה יהיה יהו"ה - ס"ח, ה"ה יהיה יהו"ה - ס"ט, ה"ה יהיה יהו"ה - ס"י, ה"ה יהיה יהו"ה - ס"יא) יעלו כולם יחד כמספר 'שפת', שהוא בגי' ל' פעמים שם הו"ה". והם כנגד ל' ימי החודש, שהרי צירופים אלו מכוונים לחודשי השנה. ומנין זה הוא בגי' י"ב פעמים שם 'אדנ"י, בחי' מדת המלכות המכוון אל הירח אשר החודשים תלויים בו. והוא ענין י"ב בתי דינים (שם אדנ"י בחי' דינא), אשר נצטוונו בפרשתינו לקבוע בית דין לכל שבט ושבט. והכוונה בזה הוא להמתיק את הדין, כאשר שם י"ב בתי דינים, אשר בהם ימשכו צירופי שם הו"ה" המעורר רחמים וחסדים.

וכאשר נעשה כחשבון הזה גם עם **י"ב צירופי שם 'אהיה'**
(א' איה אחיי אהיה - מ"ד, א' איה אהיה אהיה - ל"ט, א' איה איה איהיה
- מ"ט, ה' ה"ה ה"הה ה"הה - ס"א, ה' ה"ה ה"הה ה"הה - מ"ג, ה' ה"ה ה"הה
ה"הה - ב"ו, ה' ה"ה ה"הה ה"הה - ס"ב, ה' ה"ה ה"הה ה"הה - ס"ו, ה' ה"ה ה"הה
ה"הה - ת"ח, ה' ה"ה ה"הה אהיה - מ"ג, ה' ה"ה ה"הה אהיה - מ"ח, ה' ה"ה
ה"הה ה"הה - נ"א), ה"ר זה **מורה** שהוא בגי' **פ"ר פ"ר** שם
א"ל, כמו שרמזנו לעיל בענין השופר שיש המתקה על דיני
שי"ן פ"ר באמצעות שם **א"ל**. וזה שנאמר אצל משה רבינו
וירא ה' כי כר לראות' וגו' (שמות ג', ד), ומיד אחר כך כתוב
שגילה לו הקב"ה את שם **אהיה** (שם, יד). כי אז המשך משה
רבינו את המתקת הדינים הנרמזת **לצירופי שם אהיה**,
אשר הם עולים בגי' **לראת'** כנ"ל.

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך (טז, יח).

נתבאר לעיל (תורה א') כי הבית דין אשר באים לדין את ישראל, צריכים להיות בית דין המגלה את עומק צדקותו של כל יהודי, שהוא בחי' 'בית דין של זכות'. ויש לרמז על כך כי ראשי התיבות **תתן לך בלל** הוא **תבל**, אשר עליו נאמר **'שפוט תביא'** (תהלים ט, טו), והוא בגי' ב' **'שפוט תביא'** כנגד **עומק הדין**. גי' א' **תבל** הוא בגי' **'זכות'**, כי תכלית **עומק הדין** הוא גילוי **זכותם** של ישראל.

והנה מבורא בספח"ק ברית כהונת עולם (מאמר אילו של יצחק פ"ב) כי יש י"ג אופנים של חשבון מילוי שם הוי"ה [באמת יש כ"ז מיני צירופים, אבל כמה מהם שוים בחשבונם, ובסך הכל יש רק י"ג מיני מספרים], והם כנגד י"ב חודשי השנה העתיקה. חודש העיבור, וכתב כי ממני הצירופים של כל חודשי הקצין ממין עד אלול (ע"פ סי' ס"ב ב"ח ב"ז - שטייט) עולה בגי' **סנהדרין'**, וחודשים אלו הם בקו הימין בבחי' **חסד**, ואכן ממני זה עולה גי'ב בגי' **כסא רחמים'**. ואילו חשבון צירופי חודשי החורף מחשון עד אדר עם חודש העיבור (גי' ב"ב - מאמ"ל, כי חודשי החורף הם בקו השמאל שבבחי' **דין**. וחודש תשרי הוא העומד ביניהם, והצירוף השולט בו עולה בגי' **נ"ד**, כי בו **ד'** הקב"ה את עולמו. ומבאר שם כי יש לצרף את צירוף חודש תשרי לצד ימין דהיינו לצירופי חודשי הקצין, כענין **מטה** [בגי' **ד'**] כלפי **חסד** (ר"ה ז), ואז עולים אלו הצירופים יחדיו למנין **זכות'**, וזה הוא ענין מה שהקב"ה אמר: כלפי חסד ודן לכף זכות. ואילו אם **ד'** מצטרף למנין **מטה'** אשר בצירופו צד שמאל שלו, הרי זה עולה בגי' **משה'**, עיי"ש עוד.

וראשי התיבות של **כִּסָּא רַחֲמִים דִּין** הוא **דִּרְךְ**, והענין
הוא כי תכלית כל דִּרְךְ היא להביא את האדם אל **החיים**,
לכבו שרואים בענין הפעם הראשונה שכתוב דִּרְךְ בתורה
שהוא **דִּרְךְ עַץ הַחַיִּים** (בראשית ג', כד), וכאשר מצרפים את
השמות באופן זה העולה **זִכְוֹת**, הרי זה כדי לפסוק
את הדין בראש השנה על כל הכתוב **חַיִּים**.

וזה ענין מצות עליה לרגל בימים טובים, אשר היא **הדרך** היחידה שנצטוונו ללכת בה על פי תורה, והוא כדי להמשיך את החיים של ראש השנה, על כל מה שנידונים לעולמו בעת הרגלים (רי"ה פ"א מ"ב). וזה הוא גם ענין מה שאמרנו "חז"ל יחייב אדם לקבל פני רבו ברגל" (סוכה כ"א), אשר לומדים זאת מן האשה השונמת אשר הלכה אל אלישע כדי **החיות** **ממתים**, כי כל הליכת הדרכים צריכה להסתעף **מהמשכת** **החיים** בראש השנה. וזה הוא ענין מה שנאמר בפרשתנו על הרוצח בשוגג "תכין לך **הדרך**" (וי' א'), כי מאחר שהרג את הנפש, הרי פגם בענין החיים, ולכן צריך הו' ללכת על **הדרך** כדי להמשיך חיים.

ועל דרך זה יש לפרש גם בענין הצירוף של 'דן' עם 'ארץ' העולה 'משה' כנ"ל, כי הארץ בפני עצמה יש בה אחיזה לענין **תבורות הדינים**, והוא ענין מה שמצינו כמה לשונות של **משפט** המתייחסים אל **הארץ** דוקא, כמו "**שופטי**" (ישעיהו מ, כג ועוד) וכוונתה, ולכן נאמר בפרשת הרוצח "בשוגג" כי **הדם** הוא שייכות עם **תבורת הדין** של הארץ, ולפי שהרציחה של זה שייכות עם **תבורת הדין** של הארץ, והמתקת דינים אלו באה על ידי שמגלים את בחי' **הרצון** הנעלית מכל הצמצומים, אשר גם **הארץ** יש לה שייכות לכך בכמו שאמרנו חז"ל 'למה נקרא שמה ארץ, **שרצתה** לעשות רצון קונה' (בבבא מציעא, ח' טז). והוא ענין 'דן ארץ' העולה בגי' '**משה**', כי **משה** ע"ה"כ הוא בגי' '**רצון**', כאשר הוא מגלה את בחי' **הרצון הממתיק דני הארץ**.

וכתוב באר"ה"ק כי כאשר הרג משה רבינו את המצרי
 "ויטמנהו בחול" (שמות ב. יב), היה נחשב בזה לפי גודל דרגתו
 כבעצין של **הורג נפש בשגגה** (שעה"פ משפטים), עי"ש. ויש לומר
 בזה, כי הכלל מבואר בספ"ה"ק שהמברר צריך להתלבש
 בלבוש המתברר, הדיינו אשר הבא לתקן את זולתו צריך
 לדרת באיזו בחי' לדרגתו של המקבל ממנו, כדי שיוכל
 להשפיע עליו ולתקנו. ולכן צריך **משה רבינו** לדרת
 למקום הרצוצ בשגגו, ובעצמו טעמן את המצרי בעפר
ההארץ. וכל זה היה כדי שיוכל על ידי זה להכנס אל **דיני**
הארץ. וכך יוכל **להמתיקם** ולגלות בהם את הרצוצ.

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך (טז, יח).

האריה"ק כתב כי בתחלת חודש אלול יש לכוין יחודים
ההיצואים מן הפסוק **"הנותן בים דרך"** (ישעיה טז, טז; שם היחודים
ורמזו על כך הפסוק **"דרך אניה בלב ים"** (משלי ל, טו),
ואשר **"אניה"** ע"כ הוא בגי' **"אלול"**, ואמר הכתוב שדרכו
של חודש אלול הוא לכוין על הפסוק העוסק בענין י"ב ים'
דהיינו **"הנותן בים דרך"**.

ויש לרמוז על הקשר בין פסוק זה לענין חודש אלול, כי הפירוש הפשוט של "הנותן בים דרך" עולה על **קריעת ים סוף**. וידוע כי אז נתגלה **שם ע"ב**, היוצא מן הפסוקים "ויסע וגו' ויבא וגו' ויט' וגו' (שמות יד, טי-כא) אשר נאמר באותה שעה (רש"י סוכה מה, ד"ה אז וחו'), ובפנימיות היינו אשר קדושת שם ה' בקבע את הים. ושני השמות הראשונים שבשם זה הם **ו'הי' יל'י'** העולים בגי' **אלול'**, הרי שקריעת ים סוף מקושרת לחודש אלול.

והנה השם הראשון 'יהו' הוא בגי' **טוב'**, והשם השני 'יְהוָה' הוא בגי' **נ'**. ויש לרמז על כך בפסוק זה שקוראים תמיד 'יהוה' שנוצר, שגאמר 'שופטים ושוטרים תתן לך', כי הכאת שני השמות הק' האלו זה על זה, דהיינו **טוב'** פעמים **נ'**, הוא **תתן' תתן'** [וענין נ' פעמים, הוא תכלית השלימות של בחי' הטוב, כענין המישים שפרים שנבראו בעולם, ואכמל]. ויש להוסיף על כך, כי הפסוק ממשיך **תתן לך'**, שהוא בגי' **חי'** ודהיינו מפני שישנן שתי מדרגות המכוונות **טוב'** ו**רוחניים'**, כמו שזכר בפסוק על מטרות התורה, שהיא **לטוב** ולנו כל הימים, **לחיותנו** כיום הזה" (דברים ג. כד) [פסוק זה נאמר סמוך לפסוק "וצדקה תהיה לנו כ"י וגו' (שם. כה) אשר ממנו יוצא הצירוף של **חדש אלו'**, והארכנו בזה במקורא]. וכן כשם שיש **טוב'** פעמים **נ'**, כך יש **חי'** פעמים **נ'**, וצורכים לעבוד על שניהם.

ושתי מדינות אלו 'טוב' ו'חיים', מרומים גם במצות
המצה. כמו שפירש הרה"ק מבלאזוב זי"ע בענין חציית
 המצה, שמספר **'מצה'** מתחלק לשני חלקים **'חיים'** ו**'טובים'**
 (צבי לבדיק חודש ניסן מאמר ד, אות ט), ולפי דרכינו יש להוסיף
 על פי דבריו הק', כי אחר שתוצים את המצה, לוקחים את
המחצית הקטנה יותר שהיא בגי' 'טובים', ועליה אומרים את
 העגגים של פסח, ואכן **'הגדה'** הוא בגי' **'טוב'**, וכך גם הוא
 חגגני חודש אלול, אשר שמו **'אלול'** עולה בגי' **'טוב'** עם נ'
 ככ"ל. ואכן חודש זה מכון כנגד שבט **גד**, אשר שמם 'גד'
 מרמז על מוצת **'הגדה'** שהוא בחי' 'טוב'.

אנכי אנכי הוא מנחמכם וגו' (ישעיה נא, יב; הפטרת שבת שופטים).

בימי בין המצרים ישנם שלש שבתות, ויש לומר כי בהם נזכר נרמזים שבתות הנחמה הבאים אחריהם. ולכן שם הפרשה **הראשונה** של הג' דפורענותא היא פרשת '**פינחס**', ואשר שמה עולה בגי' כמו **ראשית** הנחמתות '**נחמו**'. והפרשה **האחרונה** של הג' דפורענותא נקראת פרשת '**דברים**', והיא עולה כמנין **אחרית** וסוף כל הנחמתות **בתיבות** '**כל ימי עולם**'.

והפרשה **האמצעית** היא '**מִטַּת מַסְעִי**', ושמה עולה כמנין **אמצע** הנחמה **האמצעית**, דהיינו מה שמפטירים בשבת ושופטים. כי התיבות **האמצעיות** של נחמה זו הם '**עוֹרֵי לִבָּשִׁי**' העולים ע"ה"כ כמנין '**מִטַּת מַסְעִי**'. וכן אם נחלק את הנחמה שיש בה כ"ד פסוקים לשני חלקים של י"ב פסוקים, ננמצא כי החלק הראשון מסיים תיבת '**לְעֹלְבָּם**', והחלק השני מתחיל עם התיבה '**עוֹרֵי**', ושני התיבות האלו עדי"כ גם עולים בגי' '**מִטַּת מַסְעִי**'. וכן ידוע כי **האמצע** הוא ממוצע בין **האחרית והראשית**, ולכן **הראשית והאחרית** של הנחמה **האמצעית** דהיינו התיבה הראשונה '**אֲנוּכִי**' עם התיבה האחרונה '**יִשְׂרָאֵל**' עדי"כ, עולים גם הם בגי' '**מִטַּת מַסְעִי**'. **ההי"ן** כי בתוך המכה עצמה רמזה הרפואה, ובתוך הפורענות גרמזו הנחמות.

הנהיה כדבר הגדול הזה:

החידוש הגדול של מעמד הר סיני

מעמד הר סיני ויראת שמים הולכים בכל מקום כאחד יחד | החוק הרוחני שנקבע במתן תורה | לימוד התורה הוא 'חזרה' על מתן תורה | התבוננות על הבורא ולא על הבריאה | ושיכתי בתוכם: בתוך כל אחד ואחד | להכיר את הש"ת בבחינת 'ראיה' ולא רק בבחינת 'שמיעה'

התבוננות בבורא עצמו כביכול

הנה בשיעור הקודם דברנו אודות יראת הרוממות הנובעת מכח ההתבוננות במעשי בראשית ובחכמה הנפלאה הטמונה בטבע הבריאה. אמנם באמת ישנה התבוננות שהיא גבוהה ונעלה ממנה לאין ערוך, והיא ההתבוננות בבורא כל עולמים בעצמו כביכול - ולא רק בבריאה שברא.

במתן תורה ירד לעולם יראה נשגבה ונעלה

אחד הדברים הבולטים בכל מקום שהתורה מדברת אודות מעמד הר סיני הוא, שמתן תורה ויראת שמים הולכים כאחד יחד והם כתר רעין דלא מתפרשין. כבר מתחילת הפרשה, עוד קודם מתן תורה, אומר משה רבינו לכלל ישראל (שמות כ, יז): "כִּי לְבַעֲבוֹר נְסוֹת אֶתְכֶם בָּא אֱלֹקִים וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יִרְאַתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תִחַטְּאוּ". ובמשנה תורה, כאשר משה רבינו עומד ומזהיר את כלל ישראל שלא ישכחו את יום מתן תורה, הוא שוב מקשר את מתן תורה עם יראת שמים ואומר (דברים ד, ט): "בְּאָמַר ה' אֵלֵי הִקְהֵל לִי אֶת הָעָם וְאֶשְׁמַעֵם אֶת דְּבָרֵי אֲשֶׁר לִמְדוֹן לִירְאָה אֹתִי כָל הַיָּמִים". ועוד כתיב (דברים ה, כו): "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבְךָ זֶה לִירְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים". והרי לן שנתנית התורה ויראת שמים בחד קטירא איתקטר. מתן תורה הוא גורם ומחייב ליראת שמים.

אם מתבוננים קמעה באיזו יראה עסקינן: הם ראו שם את הגילויים הגדולים ביותר! היראה שנפלה עליהם היתה יראה של מלאכים ושרפים! יראה של "אני אמרתי אלוקים אתם ובני עליון כולכם!" פשוט אין לנו שום השגה במה דברים אמורים! הם עמדו שם למרגלות הר סיני וראו מחזה הוד שלא היה כמותו מיום בריאת העולם: קולות וברקים ולהבות אש! חושך ענן וערפל! "גם כל העולם כולו חל מפניך ובריות בראשית חדרו ממך", ועל הכל שמעו את הדברות מפי הגבורה, קול ה' יוצא מתוך האש: "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", גילויים שהטילו וזרקו עליהם אימה ויראה ורתת וזיע.

החידוש של מעמד הר סיני

ויתבאר בזה: כי הנה קודם מתן תורה היה ביד בורא העולם ויושבי תבל, רק דרך אחת להכיר על ידה את הריבונות של עולם ולהגיע לידי יראה מלפניו - והוא על ידי התבוננות בבריאה שברא ויצר ועשה. אמנם בשעת מתן תורה זכו כלל ישראל לקבל דרך גבוהה ונעלה שלא עלתה על דעתם עד אז: מהיום והלאה

הם יכולים להכיר את הריבונות של עולם ולבוא לידי יראת שמים, על ידי שילמדו תורה בקדושה ובטהרה כנתינתה מסיני, אשר אז שוב תתעורר בקרבם היראה שנפלה עליהם בשעת מתן תורה.

וזהו שאמרו חז"ל (ברכות כב): "והודעתם לבניך ולבני בניך וכתבי בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע". לומר לך: שבכל עת שיהודי יגיש ללמוד תורה, עליו להתעורר ביראת שמים ולהתמלא באימה ופחד - כמו שכלל ישראל היו באימה ובפחד בשעה שקבלו את התורה.

לשון אחר: מעמד הר סיני קבע חוק רוחני בעולם, שמהיום והלאה עד סוף כל הדורות, כאשר יבוא יהודי וירצה ללמוד תורה - כמו שאכן ראוי ללמוד תורה, יהיה בכוחו לעורר בקרבו את אותה היראה גופא שהתגלתה בשעת מתן תורה. אם הוא רק יפתח את הגמרא עם קצת בוש והכנעה, עם קצת יראת שמים, הוא ילמד הוויות דאביי ורבאי בקדושה וטהרה, הוא יזכור, כי בשעה שהוא לומד תורה הקב"ה יושב ושונה כנגדו, כמו שאמרו בתנא דבי אליהו (פרק יח), אזי התורה תשפיע עליו ותחלחל בכל רמ"ח אבריו. הוא יעלה ויתעלה ויתקדש מיום ליום! התורה ממש תהפוך אותו לאדם אחר לגמרי!

ובאמת מעמד הר סיני שינה את כל מה שהיה ידוע ומקובל עד אז. זה היה מהפכה ממש! כל המהלכים של התבוננות בנפלאות הבורא, שהיו בידם כדי להגיע להכרה בבורא העולם, נהפכו להיות טפלים ומשניים - לעומת ההכרה שהגיעו אליו על ידי מעמד הר סיני. כל הדרכים הללו נהפכו להיות כמו חיצוניות לעומת פנימיות.

וכי יש מקום לריבונות של עולם על פני האדמה

וביתר הרחבה: מיום ברא ה' אלוקים אדם על פני האדמה - עד יום מתן תורה, התייחסו בני האדם אל הריבונות של עולם, כאילו שהוא ית"ש יושב בשמים - נאר גאר הויך און ווייט! - ומשגיח למעלה על כל יצור נוצר. הם סברו, שהריבונות של עולם קדוש ומרומם - ומקומו קדוש ומרומם. הוא יכול לשכון רק בשמי השמים! אולם

נקודות:

במתן תורה ירד לעולם מושג של 'ראיה', מציאות של פגישה עם הריבונות של עולם! מציאות של פנים בפנים! יהודי מרגיש כביכול בנפשו את הריבונות של עולם 'כמו שהוא'. אכן אין לו את הכלים לכך, הוא מוגבל מאד, אבל הוא כבר נפגש! הוא כבר זכה לפגישה הזאת! נו, מה מתרחש במצב כזה? הוא נהיה בטל ומובטל לאור ה'. הוא מגיע לכלות הנפש ממש!

בכל הנוגע לארץ? שיש היכי תמצוי שהריבונות של עולם ימצא מקום לשכון בו בעולם הזה? זה לא יעלה על הדעת! 'ארץ' אינו מקום שהריבונות של עולם יכול לרדת אליו! אין לו שייכות אמיתית עם מקום שפל כזה! אין שום הוה אמינא שבעולם, שהוא ית"ש ימצא לו מקום כאן למטה! העולם הזה אינו אלא בריאה שאנו יכולים לדעת מתוכה שאכן יש בורא עולם! הוא לכל היותר עדות שיש בורא ומנהיג לעולם!

אנו רואים שהעולם הזה מלא מדע וחכמה! מלא גבורה! מלא יופי והוד והדר! וממילא אנו יכולים ללמוד מזה שהבורא עולם - שברא ויצר את כל העולם הנפלא הזה - הוא בוודאי חכם וגיבור ובעל כוחות עצומים ונוראים.

ובמילים אחרות: ההכרה שלהם בריבונות של עולם, היתה הכרה שנבעה רק מתוך הכרת הבריאה - אבל הם מעולם לא הכירו את הבורא בעצמו כביכול. הם ידעו שיש בורא לעולם אבל הם מעולם לא פגשו אותו...

המהפכה של מתן תורה

אפס, כי כל זה השתנה ברגע אחד של מתן תורה. תיכף כאשר עמדו כלל ישראל על הר סיני, הם כבר דברו בשפה אחרת. הם כבר אמרו: 'רצוננו לראות את מלכנו'. והריבונות של עולם אכן נענה לבקשתם, ועל זה אמרה תורה תיבות, שאלמלא הכתוב אמרם אי אפשר לאמרם (שמות ט, ט): "וַיֵּרָד ה' עַל הָרִ סִינַי" - לא יאומן כי יסופר: הבורא כל עולמים בכבודו ובעצמו כביכול ירד ונגלה עליהם על הר סיני ודבר איתם בלשון נוכח: "אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ". הוי אומר: סוף כל סוף - 'נאך לאנגע צווי טויזנט יאר' - אחרי שכל העולם עומד וממתין לעת הזאת, התרחשה ה'פגישה' הגדולה והנוראה שלא היתה דוגמתה מימות עולם! אלו 'חדשות' שלא נשמעו כמותם: הריבונות של עולם מתוועד ונפגש היום עם כלל ישראל. הם הולכים להכיר זה את זה באופן שאין בכח היכולת האנושית להכיל! הפגישה שלהם עם הריבונות של עולם היא פגישה של "פְּנִים בְּפָנִים דְּכָר ה' עִמָּכֶם". (דברים ה, ד) ופנים בפנים הוא מושג אחר לגמרי - 'עפעס אנדערע' ווערטער אונגאנצען - מושג שעליונים ותחתונים לא ידעו ולא הכירו עד היום. המלאכים עמדו דום! הם לא האמינו

שהריבוננו של עולם מתגלה בהתגלות נוראה שכזאת! הם ממש התמלאו קנאה בכלל ישראל!

'בפנים בפנים' משמעו: אינך זקוק להתבונן בדבר נפרד וחיצוני ממך - בבריאה שלפניך - כדי להכיר ולראות את הריבוננו של עולם! מהיום והלאה אתה יכול כביכול להכיר את הריבוננו של עולם בעצמו. אתה כבר לא צריך שהעולם ישמש לך כאמצעי, אתה כבר לא צריך ראיות והוכחות חיצוניות, אתה כבר יכול להסתכל על הריבוננו של עולם בעצמו כביכול. היום מתגלה החידוש הגדול ביותר בעולם: הבורא עולם וכלל ישראל יכולים להכיר זה את זה ללא שום אמצעים.

הריבוננו של עולם מתגלה גם בעולם וגם בנפשות ישראל

אם עד זמן מתן תורה לא יכלו בני האדם לקבל מושג זר ומופרך בעיניהם: שהעולם הזה יכול להיות מקום ראוי להשראת השכינה! בא יום מתן תורה - 'איז געקומען א מתן תורה אויף די וועלט' - וגילה להם, שאם מתנהגים ופועלים בעולם, באופן שאכן יהיה מקום ראוי להשראת השכינה - הוא יהיה כולו כמו בית המקדש!

הריבוננו של עולם יֵרָד כאן לתתא ויגלה את אור קדושתו ורוממותו! הוא יגלה את שכינת עוזו! כל העולם יתמלא בקדושה גדולה ונוראה! כולם יראו עין בעין שאין לפניו שום הבדל בין עליונים לתחתונים! בין שמים לארץ! הכל אחדות גמורה ופשטה!

ולא רק בעולם יהיה גילוי עצום ונורא כזה! אלא גם בכל נפש מִיִּשְׂרָאֵל עצמו: כל יהודי יכול לגלות את הריבוננו של עולם בתוכו ממש! בתוך כל אחד ואחד! אם הוא יהיה כלי ראוי - 'ער וועט זיך אויס ארבעטן' - להכיר את הריבוננו של עולם, אזי לא יכיר אותו רק מרחוק בעלמא, אלא בתוך נפשו ממש.

'מתן תורה' אומר לאדם: הריבוננו של עולם יורד אליך! הוא מתגלה אצלך! אתה תרגיש בכל נימי נפשך שהריבוננו של עולם עומד ומביט בך, ואתה כביכול רואה אותו. הריבוננו של עולם ידבר איתך, הוא יאיר לך ויזריח אור בלבבך, ויורה לך את הדרך איך לעבוד אותו ביראה ובאהבה ובכלבב שלם.

משל: מי יותר מתפעל מן הצדיק

בו ברגע שהאדם כבר הגיע לידו 'פגישה קרובה ועמוקה' כזאת עם הריבוננו של עולם, פגישה של פנים בפנים, אזי הוא נאחז באחת ביראה, שהיא לאין ערוך גדולה ונעלה מכל יראה שנובעת מתוך התבוננות בחכמה ובגבורה שיש במעשי בראשית. היראת

שמים שלו היא מעכשיו יראה קדושה יותר! יראה דקה ורוחנית יותר! יראה נעלה ונשגבה יותר! יראה שקרובה יותר ליראה שיש למלאכים! או בשתי מילים: יראת הרוממות!

ולמהחיש את הדברים אחד מיני אלף: אי שם בעיר רחוקה מן העיר 'צאנז' גר יהודי יקר מאד ובעל לב חם לכל דבר שבקדושה. יהודי זה שמע שבעיר צאנז גר איש קדוש ונורא 'דער הייליגער צאנזער רב' שעובד את הריבוננו של עולם במסירות נפש ונראה. התפילות שלו עד מסירות נפש בפועל ממש! כח התורה הולך מקצה העולם ועד קצהו! 'התשובות' בהלכה ממש נוראות! הוא לא משאיר לעצמו פרוטה אחת! הישועות והמופתים שמתגלגלים אצלו! ממש כל כולו להבת שלהבת למעלה ולמעלה מכל מחלחלים בקרבו, הוא תמיד שרוי תחת רושם עצום והתפעלות עצומה, וליבו עולה על גדותיו מתוך יראת הכבוד להרה"ק מצאנז.

בו בזמן גר באותו עיר יהודי נוסף, אשר למעשה לא שמע כל כך אודות הרה"ק מצאנז. הוא אמנם ידע שהוא איש צדיק וקדוש, אבל לא ידע כל כך לספר אודותיו ולא ידע עד היכן הדברים מגיעים. אמנם מן השמים גלגלו את הדברים ואיתרמי לו להגיע לעיר 'צאנז', וכיון שכך כבר נכנס לראות את ה'צאנזער רב'... הוא נכנס לבית המדרש ובפתע פתאום הוא רואה מחזות וגילויים שלא מעלמא הדין: הוא רואה את הרה"ק מצאנז שרוי בדביקות עילאה, כולם עומדים סביבו באימה ורואים בחוש איך שהוא מרחף בעולמות עליונים! כולו דביקות וייחודים! ולפתע באחת הוא מתפרץ בסערת אש קודש, בכוחות עצומים למעלה מדרך הטבע, ורוקע וטופח ברגלו שכולה מלאה פצעים וחבורות, והוא מרוב דביקות, לא חלי ולא מרגיש איך שכל רגלו זבה ונוטפת דם. הוא רואה 'עבודות' שלא עלו על דעתו שישנן כאלו עבודות בעולם.

אבל בזאת עוד לא תם הסיפור: ללא שום אומר ודברים פונה אליו לפתע הרה"ק מצאנז, הוא מתקרב אליו יותר ויותר, הוא מביט עליו וסוקר אותו מכף רגלו ועד ראשו, וקורא לו בשמו: "ר' משה, מה שלומכם?". הצאנזער רב רק הוציא מפה קדשו את התיבות הללו - ולא יותר, ור' משה מתחיל לרעוד ולהזדעזע בכל רמ"ח אבריו מרוב אימה ופחד... הוא אינו יכול לפתוח את פיו ולהשיב דבר...

נו, מה אירע כאן לפנינו? מהיכן לפתע נפל עליו אימה שכזאת? פשוט מאד: היהודי הזה נפגש עתה עם הצאנזער רב במדרגה של 'פנים בפנים'! לא מתוך עדות ולא מתוך שמועות רחוקות - אלא

נקודות:

בשעה שיהודי לומד תורה יש בכוחו להיפגש עם השי"ת במדרגה גדולה ונעלה יותר מבשאר כל המצוות. המעמד של מתן תורה לא היה רק לשעתו - אלא לעד ולדורות. ובכל עת שיהודי לומד תורה שוב חוזר ומתרחש אז בזעיר אנפין כל המעמד של מתן תורה. הוא יכול לזכות לפי ערך לכל הגילויים והאורות שהיו במעמד הר סיני!

מתוך ראיית הצדיק 'פנים בפנים' ולא זו בלבד - אלא שהצדיק גם הוסיף ודיבר אליו בפרטיות! הוא התייחס אליו באופן הפרטי ביותר! ומעתה מובן ופשוט, שהוא הגיע לידי יראה נעלה ונשגבה מן ה'צאנזער רב', שיהודי הראשון במשל שלנו, לעולם לא יגיע אליו - חרף כל התבוננות שלו בגדלות ובצדקות של הצאנזער רב. ממש לא קרב זה אל זה!

ההבדל בין שמיעה לראיה

וכל זה הוא כמובן רק משל ודוגמא, אחד מיני אלפי אלפים וריבי רבבות פעמים, ליראה ופחד שנפלה על כלל ישראל כאשר הם נפגשו פנים בפנים עם הריבוננו של עולם. הלא אי אפשר להכיל את הפחד הזה - 'עס איז דאך נישט אויסצוהאלטן' - ואין לנו בזה שום השגה. זוהי יראה שאין מילים בעולם לתאר אותה. ברגע אחד הגיעו כלל ישראל ליראה נעלה ונשגבה כזו - שגם אילו היו מתבוננים בגדלות הבורא במשך שתא אלפי שנים, לא היו מגיעים אפילו למעין דמעין מן היראה הזאת.

וזוהו הכלל הידוע 'אינו דומה שמיעה לראיה': כל זמן שאדם מתבונן 'מתוכו החוצה' על גדלות הבורא - הוא עדיין בגדר שמיעה, והוא עדיין אינו מתבטל ממצויאותו. כלומר: אין לו את הכלים ואת היכולת להבין שיש דבר שמבטל את עצם המציאות שלו.

אבל בו ברגע שהוא יוצא מתוכו ומעצמו, ורואה את הדבר 'כמו שהוא' - הריהו מתבטל אליו ממילא. הוא כבר אינו צריך להתאים את הכלים שלו כדי להבין את הדבר הזה, כי הוא כבר רואה את 'הדבר בעצמו'.

עד מתן תורה היו יכולים להגיע לידי יראת הרוממות במדרגה של שמיעה: היה בידם להתבונן בפלאי הבריאה ובחכמת הטבע, ועל ידי זה להגיע לידי הכרה שהריבוננו של עולם הוא חכם גיבור ואדיר מאין כמוהו... אבל כל ההשגות שלהם וכל היראה הזאת, היו בתוך התפיסה והכלים של אנשי העולם. פלוני אכן הכיר וידע שיש בורא עולם, אבל הוא עדיין לא התבטל ממצויאותו מרוב יראת שמים.

במתן תורה ירד לעולם מושג של 'ראיה', מציאות של פגישה עם הריבוננו של עולם! מציאות של פנים בפנים! יהודי מרגיש כביכול בנפשו את הריבוננו של עולם 'כמו שהוא'. אכן אין לו את הכלים לכך, הוא מוגבל מאד, אבל הוא כבר נפגש! הוא כבר זכה לפגישה הזאת! נו, מה מתרחש במצב כזה? הוא נהיה בטל ומובטל לאור ה'. הוא מגיע לכלות הנפש ממש!

אכן בדיקו כמו שהיה במתן תורה; וכמו שחז"ל מתארים: (שבת פח:): "כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא יצתה נשמתן של ישראל שנאמר נפשי יצאה בדברו", הם זכו באותה שעה ליראת הרוממות, ליראה גדולה ונשגבה אשר עליה כתיב "למען תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו".

ב

מתי אבוא ואראה פני אלוקים:

כלל ישראל מתוועדים עם השי"ת פנים בפנים

אלו שערים צריך יהודי לפתוח | בכל מצווה ממשית אור גדול ונפלא | האור שיריד בשעת לימוד התורה הוא לאין ערוך | בית המקדש היה המשך ישיר של מעמד הר סיני | כלל ישראל השיגו את המדרגה של 'ראיה' ולא רק 'שמיעה' | ההלכה המיוחדת שיש בהלכות תפילה

'עולם' - שהוא מלשון העלם והסתור, וקבל את הכח להיכנס להיכל המלך פנימה, לפגוש שם ולהתוועד עם הריבוננו של עולם פנים בפנים.

בנשמות ישראל לעולם ועד. כל 'איינציגע אידישע נשמה' שעמדו רגליו על הר סיני, קבל 'מפתחות' שיכולים לפתוח בהם את השער הסגור והמסוגר ששמו

המפתחות שקבלו כלל ישראל במתן תורה

ה'חידוש' שהתגלה במתן תורה - לא הסתיים ונגמר אחרי העלות הענן מעל ההר, אלא נשאר חקוק וחרוט

המפתחות הללו הם התורה והמצוות שקבלו ישראל על הר סיני. בשעה שיהודי מניח תפילין, יורד לעולם אור אלוהי קדוש ונשגב, אשר על ידו הוא יכול להרגיש את המציאות של הריבונות של עולם - 'ווי ער שטייט אים ממש פאר די אויגן' - ולהתמלא בפחד ויראה מלפניו ית"ש. וכך בכל מצווה ומצווה! מצווה היא מלשון צוותא כידוע! מצווה היא חיבור וקשר עם הריבונות של עולם.

ללמוד תורה כנתינתה מסיני

ברם, כי הנה אמת ונכון שהאור שיוורד בשעה שיהודי מקיים מצווה גדולה ונורא הוא עד מאד, אולם בכל הנוגע ללימוד התורה, הרי הדברים נכונים כהנה וכנה - לאין שיעור וערך.

בשעה שיהודי לומד תורה יש בכוחו להיפגש עם השי"ת במדרגה גדולה ונעלה יותר מבשאר כל המצוות. המעמד של מתן תורה לא היה רק לשעתו - אלא לעד ולדורות. ובכל עת שיהודי לומד תורה שוב חוזר ומתרחש אז בזעיר אנפין כל המעמד של מתן תורה. הוא יכול לזכות לפי ערך לכל הגילויים והאורות שהיו במעמד הר סיני!

ולכן מזהירים כל הספרים הקדושים ללמוד תורה כנתינתה מסיני: כאשר לומדים תורה צריכים לדעת שמתרחש כעת שוב מצב של "וירד ה' על הר סיני!" וכאשר יהודי לומד תורה הוא נמצא במצב של שכינה עמו כמו שאמרו חז"ל בברכות (י). השכינה ממש יושבת כנגדו! הוא לומד תורה וממשיך השראת השכינה!

הכי נמי יש בזה מדרגות על גבי מדרגות, וככל שיהודי מקדש את ד' אמותיו והוא מכין את עצמו

להיות ראוי לקבלת התורה, כך הוא זוכה למדרגה יותר נעלה, בשעה שהוא יושב ולומד תורה. אבל כל יהודי, יהיה מה שיהיה, אם הוא רק פותח את הגמרא ואת השלחן ערוך, הוא יושב ולומד משנה אחת או הלכה אחת, אזי הוא כבר זוכה באותה שעה לפי ערך למעמד של מתן תורה.

בבית המקדש המשיכו את המדרגה של בפנים בפנים

המשכן והבית המקדש היו המשך למעמד הר סיני; המשך לאותה פגישה והתוועדות שהתקיימה במתן תורה! (ראה רמב"ן תרומה). ועל זה כתיב (שמות כה, כב): "וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַפָּתָח מִבֵּין שְׁנֵי הַקְּרָבִים". כי כאשר הריבונות של עולם התוועד עם משה רבינו בין שני הכרובים ודיבר איתו במדרגה של "פה אל פה אדבר בו" - כמו שדיבר עם כלל ישראל במתן תורה - היה זה המשך אחד מכל מה שהתרחש במתן תורה. זה היה גילוי של הקול גדול ולא יסף - ולא פסק, כמו שתרגם אונקלוס. זה היה המדרגה של פנים בפנים שהתחיל במתן תורה.

השכינה הקדושה שרתה שם באתגליא וכל יהודי הרגיש בנפשו שהריבונות של עולם מתגלה אליו ומסתכל עליו. וכאשר עלו לרגל, היה זה זמן ומדרגה של 'ראה!' מדרגה של לראות את הדבר כמו שהוא! וכדכתיב (שמות לד, כג): "וַיֵּרָא כָּל יִכְנֹזֶךְ אֶת פְּנֵי הָאֲדָן ה'"; וכמו שאמרו חז"ל "כדרך שבא לראות כך בא ליראות". זה היה הדבר הכרוך ביותר לכל יהודי: אני נכנס כעת לפגישה עם הריבונות של עולם! לפגישה אישית ממש! רק אני והוא! ועל זה אמר הכתוב (ויקרא כ, ב): "וּמִקֹּדְשִׁי תִּירָאוּ", כי על ידי הפגישה הקרובה

הזאת מגיע יהודי ליראה עצומה; וכל כולו התמלא ביראת הרוממות ובהתפעלות מהדר גאון עוזו ית"ש.

תפילה היא התוועדות עם הריבונות של עולם

ומיום שחבר בית המקדש ואין לנו את עבודת הקרבנות, עומדים להם לישראל התפילות שהם מתפללים כנגד עבודת הקרבנות. וכמו כן איתא בספרים הקדושים, כי ג' התפילות שמתפללים בכל יום, מכוונים המה כנגד השלושה רגלים. וכאשר מתבוננים בזה קמעה מבינים: שבשעה שיהודי נעמד להתפלל שמונה עשרה הוא עומד כנגד בית קדשי הקדשים, ומצייר לעצמו שהוא מתוועד עם הריבונות של עולם. וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות תפילה (ד, טז): "שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאלו הוא עומד לפני השכינה". כי 'תפילה' משמעה: שעומדים כעת לפני כסא הכבוד ומדברים עם הריבונות של עולם.

זהו הוא אשר בתפילה מצינו הלכה - שלא מצינו בלימוד התורה - שצריך האדם לצייר לעצמו שהוא נמצא כעת בפגישה עם הריבונות של עולם. לא די בזה שהוא מאמין באמונה שלימה שהוא מדבר עם השי"ת, אלא עליו לחיות את זה בכל נימי נפשו - עד שירגיש את הפגישה הזאת בחוש. זאת היא מצוות תפילה - 'דאס הייסט געדאוונעט' - ולזה מתכוונים כאשר מדברים על 'תפילה'! וכל זה למה? כי תפילה היא חלק הקרבנות שהקריבו בבית המקדש - שהיה כאמור המשך של מעמד הר סיני - אשר שם נפגשו עם הריבונות של עולם באופן הגלוי והעצום ביותר. ולכן גם בתפילה צריכים להרגיש בחוש שנכנסים לפני ולפנים ונפגשים עם הריבונות של עולם.

ג

יכירו וידעו כל יושבי תבל:

הריבונות של עולם הוא מציאות של אחד יחיד ומיוחד

לחדד את החושים הרוחניים | דקות הד' | יסודות שבבריאה | אמת אינו זקוק לממשות | איש המוני נתפס אחר הדבר שהוא יכול למשש בידים | מי שמחובר לאמת אינו תופס התפעלות מכל הרעש והמהומה שהעולם עושה | עומק ההרגשה של 'אין עוד מלבדו'

עניינים דקים וכוחות רוחניים שאי אפשר לממש אותם בידים. וככל שאדם מעמיק ומתבונן בזה, הוא מעדן את החושים שלו ואת כוחות הנפש שלו, וכך הוא הולך ומקבל השגה ואחיה בדברים דקים ורוחניים, גם אם אין להם שום תפיסה ואחיה במציאות הגשמית. ויש כאן עומק נוסף: כי אם מתבוננים יותר רואים, שלא זו בלבד שהדברים הרוחניים - יש להם קיום ומציאות בעולם, אלא שאף יתכן, שכלל שהדבר הוא יותר דק ורוחני, הוא גם עצום וחזק יותר. יסוד העפר למשל, הוא הבעל ממשות והמציאות הגדולה ביותר, וחרף זה יכולה הרוח - שהיא היסוד הדק ביותר - להפיל בנין ומגדל, שבנוי מיסוד העפר, ולמוטט אותו כחרף עין.

ככל שהדבר רוחני כך הוא יותר מציאות של אמת

והסבר הדברים בעומק הוא: כי ככל שדבר יותר רוחני נאצל ודק, כך הוא גם יותר בעל מציאות אמיתית! וככל שהדבר יותר גשמי וניתן לממש אותו

אי אפשר להחזיק מים בלי איזה כלי, ואין להם ממשות כמו העפר.

'יסוד האש' - הרי החוש יוכיח כמה הוא יסוד דק ונעלה. אין לאדם שום אחיה באש עצמו. אי אפשר להחזיק את האש בידים, וגם על האש הגדולה ביותר, אחרי שמכבים אותה, לא שייך לשאול לאן הלכה האש. היא פשוט נמוגה ונעלמת.

נקודות:

כל זמן שאדם מנסה לגשת לעניינים רוחניים ודקים - 'צו זאכן וואס זענען עפעס מער איידל' - עם אותם כלים וחושם שהוא ניגש איתם לעניינים גשמיים, אזי לא יעלה הדבר בידו כמלאו נימה. הוא לעולם לא ימצא פתח בנפשו להרגיש יראת הרוממות - אף לא מעט מזעיר

'יסוד הרוח' - הוא כבר ממש דק מן הדק: אפילו את הרוח הגדולה והחזקה ביותר אי אפשר לראות. אפשר לראות את התוצאות שלה, אבל אי אפשר לראות בעיני בשר את הרוח עצמו. גם כאשר אדם משמיע את קולו - שהוא חלק מיסוד הרוח - לא רואים את הקול עצמו.

אם יעמוד האדם ויתבונן בענין זה בעומק, הוא יצייר לעצמו איך הדברים פועלים בעולם, אזי הוא יחדד על ידי זה את החושים הרוחניים שלו ויגיע להכרה ברורה: שאין שום שייכות בין אמת לממשות. הוא יראה בחוש, שהדברים היסודיים ביותר בבריאה, הם

לגלות בנפש את החושים הרוחניים

כאשר חפץ האדם לרומם את השגותיו ולהגיע לידי יראת הרוממות, הוא רוצה להרגיש בליבו הרגשים נעלים של יראת שמים, אזי עליו לַפְתֹּחַ ולחדד את החושים הרוחניים שלו. עליו להרגיל את עצמו להתייחס לבחינות ועניינים רוחניים, כמו שהוא מתייחס לדברים גשמיים שהוא ממשש בידים.

כל זמן שאדם מנסה לגשת לעניינים רוחניים ודקים - 'צו זאכן וואס זענען עפעס מער איידל' - עם אותם כלים וחושם שהוא ניגש איתם לעניינים גשמיים, אזי לא יעלה הדבר בידו כמלאו נימה. הוא לעולם לא ימצא פתח בנפשו להרגיש יראת הרוממות - אף לא מעט מזעיר. ונתבונן קמעה בעניינים שהם קצת יותר דקים ורוחניים, ונראה כמה כוחם גדול ותקיף - חרף דקות, ומהם נקח לנו משל לעבודת ה'.

התבוננות בד' היסודות

כידוע יש ד' יסודות כללים בבריאה: אש מים רוח עפר. וכל אחד מהם נעלה על חברו באיכותו ודקותו. וכגון: העפר הוא יסוד שיכולים לתפוס בכל החושים, ואילו המים הוא יסוד דק ממנו. והגם שיכולים לראות ולמשש את המים, הם אינם תופסים מקום כמו העפר.

הרה"ק מראזוואדוב זי"ע היה נוהג בכל יום לשוחח בעניני חסידות עם צאצאיו, שיחה מיוחדת עם בניו ה' ושיחה אחרת עם בנותיו הצדיקות. בעת השיחה לא היה יושב במקומו בראש השולחן, אלא היה הולך ומסתובב על פני החדר [כי מאז שהרפה בתעניות בשנת האבלות אחר פטירת אביו הק', נהייתה לו מחלה בכבד, אשר מחמתה היה קשה לו לשבת במקום אחד]. וכך היה מדבר עמם דבר יום ביומו.

פעם אחת תחת אחד השיחים, נסובה השיחה אודות החסיד הנודע לשם ולתהלה ר' יחיאל מאיר בארנובער ז"ל, אשר היה מחשובי חסיד ראזוואדוב, והיה נוסע גם אל הרה"ק מצאנז זי"ע. ר' יחיאל מאיר היה אדם חשוב מאד, נגיד ואיש מכובד, תלמיד חכם ובר דעת, וגם הקים משפחה לתפארת, וזכה לבנים ובני בנים תלמידים חכמים.

ובכן התבטא הרה"ק מראזוואדוב ואמר: 'איך בין מקנא יחיאל מאיר, יחיאל מאיר האט אזוינע וואוילע קינדער, און איך האב נישט קיין איין רעכטן בייס'... (אני מקנא בר' יחיאל מאיר, לר' יחיאל מאיר ישנם בנים טובים כאלו, ואילו לי אין שום 'רעכטן בייס').

והי כאשר שמע כ"ק רבינו הזקן זי"ע את הדברים האלו יוצאים מפי אביו הק', השתעל קצת בקול (האט ער געגעבן א הוס), להעיר על כך אשר הוא אינו מסכים אל הנאמר. מיד עצר הרה"ק מראזוואדוב מהילוכו, ושאל: 'ווער האט געגעבן דעם הוס?' מי נתן את השישועל? הגיב רבינו הזקן: 'ע'ה, איך האב מיר געוואלט גלאט אויסהוסן'. (ע'ה, אני רציני סתם להוציא את השישועל). אבל הוא לא הרפה ממנו, כי הבין שיש לו מה להעיר על דבריו, וחזר ושאל אותו: 'וואס איז געווען די הוס?' (מה היה זה השישועל?).

ענה רבינו הזקן: 'אז דער טאטע וויל וויסן, שוין... דו זאגסט אזוי? דיין טאטע האט אנדערש געזאגט! דער זאגט האט אמאל געזאגט פאר די מאמע, אז ער זאגט איר צו, אז זי וועט האבן בעסערע קינדער פון אים... (אם אני רוצה לדעת... אתה אומר כך? אבל אביך - הרה"ק הר"א מדזיקוב זי"ע - אמר אחרת כי זקנינו אמר פעם לאמינו, שהוא מבטיח לה שיהיו לה בנים טובים יותר משיש לו...), ואם כן הרי שיש להם הבטחה שהם יהיו עוד יותר טובים מאביהם...'

ענה הרה"ק מראזוואדוב: 'א'ה שקר! ס'הייבט זיך נישט אָן... ווי קען זיין אזא זאך...? (א'ה שקר) זה אינו מתכן בכלל... וכי איר יתכן דבר זה...? אבל רבינו הזקן חזר ואמר: 'איך האב עס געהערט פון די מאמע, די מאמע האט מיר דאס געזאגט' (אני שמעתי זאת מפי אמי, אמי אמרה לי זאת).

אמר הרה"ק מראזוואדוב: 'רופטס אריין די רעכעצ' (קראו פימה את הרבנית) - כי מחמת רוב קדושתו, היה מכנה את הרבנית בכינוי זה, לפי שלא רצה אפילו להזכיר בפני את התיבה 'רעכעצ'... הלכו וקראו לרבנית, והיא אכן באה ונכנסה אל החדר, צויה הרה"ק מראזוואדוב שיתנו לה לשבת, ואז פנה אליה ושאלה: 'מיין טאטע האט דיר געזאגט אז דו וועסט האבן בעסערע קינדער פון אים?' (אבי אמר לי כי יהיו לי בנים טובים יותר ממנו?), ענתה הרבנית כי אכן כך היה.

וסיפרה איך היה המעשה, כי פעם בהיותה יולדת חלתה ונחלשה, ואז בא חמיה הר"א לבקרה בחליה, ובאותו ביקור הבטיח לה שיהיו לה בנים טובים יותר מלחן בבל... ענה הרה"ק מראזוואדוב בביטול ואמר: 'א'י גיי מיט דיינע שקרים... (לפי כפי עם השקרים של...), אלא, ולכן הגיב כך כאילו שהוא מבטל אותם.

.....

פעם נוספת היה מעשה בשעת אותן שיחות חסידות אשר היה משוחח עם בניו הק', שהתבטא ואמר: 'מיין ברודער דער רב' (אחי הרב) - כך היה מכנה את הרה"ק בעל אמרי נועם מדזיקוב זי"ע, לפי שהיה ממלא מקומו של אביו ברבנות דזיקוב - 'ער רעדט אזוי ברייט פון זיך... מילא ער מקנא אבער די קינדער! איך האב מורא די קינדער וועלן זיך אנלערנען... (הוא מדבר כל כך בהרחבה על עצמו... מילא הוא מותר לו! אבל הבנים! אני מפחד שהבנים שלו ילמדו ממנו...) וסיים ואמר: 'האָבן דען מיניע קינדער געהערט אמאל פון מיר, איך זאל זאגן אויף מיר, אז איך בין בגדר איד'?!... (וכי קני שמעו פעם ממני, שאמר על עצמי, שאני בכלל בגדר יהודי?!)...'

גם באותה שיחה, אחר שאמר את הדברים האלו, עשה רבינו הזקן את עצמו כאילו הוא משתעל, כדי להראות את חוסר הסכמתו על הדברים. מיד עצר את שיחתו, ושאל: 'ווער האט געגעבן דעם הוס?' (מי נתן את השישועל?), ענו ואמרו לו שזה היה רבינו הזקן.

פנה אליו ושאל אותו: 'פארוואס האסטו געגעבן דעם הוס?' (למה נתת את השישועל?), ענה לו רבינו הזקן: 'ע'ה, איך האב מיר געדארפט גלאט אויס-הוסן, איך האב גארנישט געמיינט... ע'ה, הייתי צריך סתם להוציא את השישועל, לא התכוונתי כלום...), אבל הוא חזר ואמר לו: 'דו מיינסט דאך עפעס, דו מיינסט דאך עפעס צו זאגן' (הרי אתה מתכוון איזה דבר, הרי אתה מתכוין לומר איזה דבר). ושוב ענה: 'ניין, טאטע טאטע, איך האב מיר געדארפט אויס-הוסן' (לא, אבי אבי, רק הייתי צריך להוציא את השישועל). אמר לו: 'ק'ע, דו וואסט מיר זאגן וואס דו האסט געמיינט! וואס האסטו געמיינט?' (לא, אתה מוכרח לומר לי מה היתה כוונתך! מה התכוונת?). ענה רבינו הזקן בחוסר ברייה: 'שוין, איך דער טאטע וויל דוקא... (אם האב רוצה דוקא)...'

וענה ואמר: 'וואס הייסט דער טאטע האט נישט געזאגט ער איז בגדר איד'?! (וכי מה זאת שהאב לא אמר שהוא בגדר יהודי?) ופירש את טענתו, שהרי ביי"ט שמיני עצרת שעבר נכנס הרה"ק מראזוואדוב אל עריכת השולחן בהתלהבות גדולה, והיה ממש מופשט לגמרי ולא היה שרוי בזה העולם כלל. ובאותה עת היו הרבה צרות גדולות לאחינו בני ישראל, ובאמצע אמירת התורה התבטא ואמר: 'וואס בין איך דען טייטש, כלליות נשמות ישראל! אז אידן זענען אין אַזא צרה, בין איך אויך גארנישט! (וכי מה הוא פירוש מהותי, כלליות נשמות ישראל! וכאשר יהודים נמצאים בצרה כזאת, גם אני אינני כלום)...'

ועוד היה באותו ה'טיש', כאשר אחד מן הנוכחים הורה להעמיד יין לזכותו על השולחן. והוא אמר לו: 'קענסט שטעלן פאר דיין טאטעס וועגן אויך' (אתה יכול להעמיד יין גם עבור אביך) - שכבר היה באותה עת בעולם האמת - והסביר ואמר: 'מווייסט דארט'ן אויך אז ס'איז דא א ראזוואדוב'ער רב' (גם שם יודעים שיש 'ראזוואדוב'ער רב). ובכן טען רבינו הזקן ושאל אותו, על מה שהוא אומר שלא שמעו ממנו שהוא בגדר יהודי, והרי אמר שהוא 'כלליות נשמות ישראל'!

ענה ואמר לו: 'איך ווייס נישט ווי ס'קומען צו מיין מויל אזעלכע דיבורים... וואס זאל איך דיר זאגן? קען זיין, אידן זענען געוועזן אין אזא צרה, האב איך מיר אנגעטרונקען, בין איך געווען פאר-שיכור'ט, האב איך גערעדט אזוי... (אינני יודע איך באים דיבורים כאלו א פ... מה יכול אני לומר לך? יתכן, כי יהודים היו שרויים בצרה כזאת, לכן שתינו יותר מן המדוי, ונהיית בשיכרות, ולכן דיברתי כך...).

ענה רבינו הזקן ואמר: 'נו...א'ה! יעצט ווייס איך... (נ...א'ה! כעת אני יודע)... אשר זה הוא הטעם למה אמר כן... (וכבר הבאנו את דברי כ"ק רבינו זי"ע בענין זה, שמצאנו ענין זה כמה פעמים אצל הצדיקים, שהיו מדברים על עצמם בכל עת כסגנון שונה, לפי איך שהיו מוצאים לנכון לפי הבחינה והענין אשר היו עוסקים בו באותה שעה, ולפי המצב של העולמות העליונים).

בידיים, כך הוא פחות בעל מציאות אמיתית! ויסוד העפר הוא בפנימיות הדברים כל כך קלוש ורעוע, עד אשר בקושי יכולים לכוונת אותו כמציאות אמיתית כלפי יסוד האש.

וזהו ממש היפך השכל הילדותי, שבעיניו, ככל שדבר יותר גשמי ונתפס בחושים - כך הוא יותר בעל מציאות אמיתית. וככל שדבר פחות בר תפיסה ואחידה, הוא מתייחס אליו כדבר שאינו באמת. הוא חושב שזה רק דמיון... שזה רק בחינה...

אלא שכאן נכנסת העבודה של האדם! כאן עליו לצאת מן השכל של תינוק בן יומו הזה - 'פון די קינדערישע שיך' - ומן ההסתכלות השטחית שהוא הרגיל את עצמו אליה, ולהתבונן בדוגמא של הד' יסודות וללמוד מזה: שהאמת אינה תלויה בחושים הגשמיים כלל. אדרבה! המציאות רוחנית היא לאין ערוך מציאות אמיתית מכל שאר המציאות שבעולם.

ה' לי ולא אירא

כל מה שדברנו עד הלום צריך לשמש אותנו כהקדמה וכמבוא להבין מזה בכל שכן וקל וחומר אלף פעמים: בריבוננו של עולם אין לנו שום השגה אחידה ותפיסה! אין לו גוף ולא ישיגהו משיגי הגוף! אין לנו שום השגה בעצמיותו יתברך ואין לנו שום כלים להבין בו מאומה! אמנם היא הנותנת: דוקא לכן הוא הוא המציאות האמיתית. רק הוא יתברך שמו הוא מציאות אמיתית - וכל שאר הדברים אינם אלא כמו דמיון חולף לעומת המציאות האמיתית שלו. וככל שאדם מגלה בנפשו את החושים הרוחניים והוא נפגש עם הריבוננו של עולם על ידי התורה ומצוות שקבל בהר סיני, אזי הוא מרגיש בחוש שכל העולם כולו וכל מה שיש בתוכו, אין להם שום מציאות משל עצמם.

הוא רואה לפניו עולם ומלואו: מיליארדי אנשים שהולכים ובאים ממקום למקום, עולם מלא של רעש ופרסום, עולם גועש ורועש בלי שום הפסק, והוא מרגיש שהוא עומד להיבלע בתוך כל המהומה הזאת! המציאות המדומה הזאת מאיימת להטביע אותו מבלי להותיר ממנו שריד ופליט! אבל הוא אינו תופס שום התפעלות! הוא יודע שכל הכוחות הללו אין בהם ולא כלום! אין להם שום חיות וקיום משל עצמם! כל חיותם וקיומם עלי אדמות היא רק, כי כך רצה וגזר הבורא יתברך שמו! הריבוננו של עולם עושה עושה ויעשה לכל המעשים!

הביטול במציאות שמרגישים לעומת 'אין עוד מלבדו'

וכאשר אדם מרגיש אחת בעומק נפשו את רוב אפסיותו פחיתותו, כלפי המציאות הגדולה האחת והיחידה - הבורא כל עולמים! כאשר הוא מגיע לפי ערך לפגישה של פנים בפנים עם הבורא כל עולמים! אזי נופלת עליו יראת הרוממות עד אין לשער! קשה ובלתי אפשר לתאר במילים ולפרש את ההרגשה הזאת, אבל דבר אחד יכולים לומר בהדיא: היראת הרוממות שנופלת על האדם כאשר הוא נפגש עם הריבוננו של עולם, גדולה ועצומה היא עד אין לשער. היא כובשת אותו כל כולו! בכל אבר מאבריו ובכל עצם מעצמותיו! אם אדם מרגיש בליבו יראת הרוממות כאשר הוא מקבל את פני הצדיק, אזי היראה שהוא מקבל מול הדר גאון עוזו יתברך שמו - גדולה באלפי אלפים מונים. כי סוף סוף, גם הצדיק וגם האיש שנכנע לפניו, הם שניהם בגדר נבראים. ואילו כאן מדובר מיראה של הנברא מן הבורא! זה כבר לא שאלה של גדול וקטן, כבר מדברים כאן מאדם שהוא כולו רימה ותולעה - 'א שטיק גארנישט' - כנגד דבר שהוא ורק הוא המציאות האמיתית! מדברים כאן מן 'אין עוד מלבדו! מדברים כאן מן המציאות שכל שאר המציאויות תלויות בו! שהוא חיות ושורש הכל! שאפס זולתו! הרוממות שאדם מרגיש כלפי אמת כזאת! כלפי נצחיות כזאת! אין לה שום דמיון ומשל! אי אפשר לתאר אותה בשום דרך! זאת היא רוממות שהופכת את האדם להיות יהודי במדרגה אחרת לגמרי! במדרגה של 'עמדו רגליו על הר סיני' - במדרגה של יהודי שזוכה לחיות עם המדרגה של 'פנים בפנים'.